

Reformer i Saudi-Arabia:

Hvor går grensene for reformprosessen som startet i 2002?

Nasr Altai

Program for Asiatiske og Afrikanske Studier

Studieretning Midtøsten og Nord-Afrika

Institutt for Kulturstudier og Orientaliske Språk

30 studiepoeng

UNIVERSITETET I OSLO

Høsten 2010

Forord

Jeg har i denne oppgaven valgt å markere konsonanten ع (ayn) med /‘/ og ء (hamza) med /’/, men bruker ikke diakritiske tegn. Jeg har heller ikke valgt å transkribere arabiske ord og egennavn som det allerede finnes en bestemt skrivemåte på, for enkelthets skyld. Fremmedord (‘ulama’, fatwa, al-hay’a) kursiveres og forklares kun første gang de forekommer i teksten.

I forbindelse med arbeidet med oppgaven vil jeg takke min veileder, Bjørn Olav Utvik, som har bistått med god veiledning og kommentert utkastene underveis. Jeg vil også takke min biveileder, Stig Stenslie, for stor faglig støtte og oppmuntring, og ikke minst for hans nyttige bidrag til litteraturen om Saudi-Arabia.

En varm takk rettes til den norske ambassaden i Riyadh. Mitt 9 måneder lange opphold på ambassaden, som hospitant og deretter lokalt ansatt, har gitt mer innsikt i politikk og samfunn i Saudi-Arabia enn noen bok kunne ha gjort.

En spesiell takk til min far Mohammad for all støtte gjennom hele utdanningen, inkludert arbeidet med masteroppgaven.

Nasr Altai,

Oslo, 30.11.10.

Sammendrag

Det finnes kanskje ikke noe land som er så myteoppspunnet som Saudi-Arabia, til tross for at kongedømmet har hatt et stort antall vestlige boende i landet siden 1970-tallet, og er et av de mest moderne arabiske landene. Det er kanskje likevel flere som assosierer Saudi-Arabia med henrettelser og kvinner i svarte 'abaya, fremfor med de to skyskraperne som pryder Riyadh. Kvinneres dårlige stilling og 11.september settes i sammenheng med den konservative wahhabi-læren i landet. Landets 'ulama' (lærde) har også blitt beskrevet som en hindring for politiske og sosiale reformer.

Siden 2002 har det likevel blitt gjennomført en rekke reformer som har ført til en større liberalisering av det konservative saudiske samfunnet. Men "reformisme", i betydning av løfter om endring gjennom gradvise reformer, har vært en overlevelsesstrategi hvor målet er å skape et inntrykk av endring uten å rukke ved de grunnleggende maktforholdene. Formålet med oppgaven er å vise at reformprosessen i Saudi-Arabia ikke skiller seg fra de mange reforminitiativene i Midtøsten etter 1970. Det impliserer at den positive utviklingen i Saudi-Arabia vil kunne reverseres, når regimet har fått konsolidert sin stilling, i likhet med det som skjedde i en rekke arabiske land etter en kort periode med kontrollert liberalisering.

Det er allerede tegn på at mange av reformene allerede har nådd sine grenser. Reformen innen utdanning og det som angår kvinners stilling og sija-minoriteten, er blant reformene som har møtt størst motstand. Landets 'ulama' har tradisjonelt hatt stor makt over samfunnet og ser naturligvis derfor på reformer som kan svekke deres innflytelse med misnøye. Mitt argument er at hensynet til landets økonomiske velferd vil ha større prioritet i perioden fremover. Det er mer sannsynlig at kongen vil vise større vilje til å presse gjennom andre sosiale reformer som er nødvendige for å kunne imøtekomme krav fra den rasktvoksende befolkningen og opprettholde de sosiale godene som har vært en kilde til legitimitet siden 1970-tallet.

Reformprosessen fra 2002 til 2010 kan uten tvil beskrives som en periode hvor 'ulama' har mindre innflytelse og prestisje, men de har fortsatt stor makt over det juridiske, utdanning og den kulturelle sfæren. Al Sauds religiøse og politiske legitimitet henger nøye sammen med 'ulama's autoritet til opprettholde landets religiøse karakter. Det er derfor ikke i kongefamiliens interesse å svekke 'ulama's rolle i samfunnet. Den virkelige hindringen for reformer er kongefamilien.

Innhold

Forord	2
Sammendrag	3
Innhold	4

Kapittel 1: Innledning

1.1 Presentasjon av tema og problemstilling.....	5
1.2 Teori: legitimitet og reformer i Midtøsten.....	7
1.3 Metode.....	9

Kapittel 2: ‘Ulama’ i Saudi-Arabia

2.1 Et nærmere blikk på ‘ulama’'s rolle i Saudi-Arabia.....	11
2.1.1 <i>Misjon og veiledning</i>	12
2.1.2 <i>Religiøs og politisk legitimering</i>	13
2.1.3 <i>Sosial kontroll</i>	14
2.1.4 <i>Sharia i skolene og domstolene</i>	15
2.2 Kilden til ‘ulama’'s makt.....	16
2.2.1 <i>Alliansen</i>	16
2.2.2 <i>Sekulære ideologier i 1950- og 1960-årene</i>	18
2.2.3 <i>Islamisme fra 1970-tallet</i>	19

Kapittel 3: Reformers i Saudi-Arabia

3.1 Bakgrunnen for reformene.....	21
3.1.1 <i>11. september og ytre press</i>	21
3.1.2 <i>Indre press og krav om reformer</i>	22
3.1.3 <i>Kong Abdallahs reformvilje</i>	25
3.2 Reformene fra 2002 til 2010.....	27
3.2.1 <i>Styrking av majlis al-shura</i>	27
3.2.2 <i>Legaliseringen av menneskerettighetsorganisasjoner</i>	29
3.2.3 <i>Nasjonal- og interreligiøs dialog</i>	31
3.2.4 <i>Utdanningsreformer</i>	32
3.2.5 <i>Juridiske reformer</i>	35
3.2.6 <i>Reformering av hay’at kibar al-‘ulama’</i>	37
3.2.7 <i>Reformering av hay’at al-‘amr bil-ma ‘ruf wal-nahy ‘an al-munkar</i>	40

Kapittel 4: Reformenes grenser.....

43

Konklusjon.....

47

Litteraturliste.....

48

Kapittel 1: Innledning

1.1 Presentasjon av tema og problemstilling

Opprettelsen av Saudi-Arabia i 1932 hviler på en allianse mellom kongehuset Al Saud og den islamske wahhabi-bevegelsen. Alliansen har vært av stor betydning for begge parter, da de sammen klarte å ”rense” områdene på den arabiske halvøya og legge stammene under styret til Al Saud. Kongefamilien har siden den gang brukt islam både for å utøve sosial kontroll og politisk legitimering.¹

Til gjengjeld fikk ‘*ulama*’ (de lærde) stor makt over samfunnet gjennom et nettverk av religiøse institusjoner, og kontroll over skolene og domstolene. På 1970-tallet ble *hay’at kibar al-‘ulama*’ (Rådet av de øverste lærde) opprettet og den hellige alliansen formalisert. Hay’at kibar al-‘ulama’ er landets høyeste religiøse autoritet og medlemmene blant de mest innflytelsesrike geistlige i landet. Deres innflytelse har tradisjonelt vært størst i krisetider, og nådde sitt høydepunkt på 1980-tallet og fortsatte utover 1990-årene.

Perioden fra 2001 skulle derfor, med historien som kilde, være en periode hvor ‘ulama’ har større innflytelse over samfunnet, men denne gangen var de en del av problemet. I stedet for, har nåværende kong Abdallah² siden 2002 tatt initiativ til en rekke sosiale reformer i landet som kan påvirke ‘ulama’'s makt og svekke deres innflytelse over samfunnet. Reformene har ingen politisk betydning og truer derfor på ingen måte maktfordelingen i landet, men kan samtidig svekke kongefamiliens autoritet og den religiøse legitimiteten som danner grunnlaget for den saudiske staten.

Oppgaven er tredelt med den hensikt å besvare et spørsmål i hver del (2,3 og 4). For det første: *hva er opprinnelsen til ‘ulama’'s makt og hvilken rolle spiller de i dag?* For det andre: *hva er bakgrunnen for reformene og hvilke reformer har blitt gjennomført mellom 2002 og 2010?* Jeg foreslår at det finnes grenser for reformene med hensyn til kongefamiliens legitimitet. Det fører meg til tredje og siste spørsmål: *hvor går grensene for reformprosessen som startet i 2002?*

---

¹ Stig Stenslie. Elite Integration and Stability in the House of Sa‘ud. (PhD-Dissertation. Oslo: Faculty of Political Science, University of Oslo, 2009) s 34 – 35.

² Kong Abdallah har vært de facto politisk leder siden 2002, da han tok over for kong Fahd på grunn av helsemessige årsaker.

Jeg ser på utviklingen i Saudi-Arabia som viktig, fordi landet spiller en ledende rolle i oljemarkedet og er verdens eneste ”oljesupermakt”.³ Ingen andre land har samme innflytelse til å påvirke produksjon og prisutvikling, som igjen påvirker den globale økonomien.⁴ Saudi-Arabia er dessuten i likhet med majoriteten av verdens muslimer, sunnisk. Landet spiller derfor også en viktig ideologisk rolle som forsvarer av muslimenes to helligste byer, Mekka og Medina. Ironisk nok, spiller Saudi-Arabia også nå en nøkkelrolle som USAs nære allierte i kampen mot internasjonal terrorisme.

I forsøk på å besvare min tredelte problemstilling vil jeg støtte meg til *teori om legitimitet og reformer i Midtøsten* (kap.1.3). Jeg vil deretter gi et *nærmere blikk på ‘ulama’s rolle i Saudi-Arabia* (kap. 2.1) og hvilke institusjoner de har kontroll over. Det er ikke mulig å forstå den viktige rollen ‘ulama’ spiller i landets politiske system uten å gjøre rede for *kilden til ‘ulama’s makt* (2.2). Jeg begynner slik jeg gjorde innledningsvis med alliansen i 1744 og fortsetter med å vise hvordan staten aktivt fremmet wahhabi-islam som alternativ til de sekulære ideologiene som truet Al Sauds styre i 1950- og 1960-årene, og ga de religiøse lederne en utvidet rolle fra 1970-tallet som svar på utfordringene fra radikal islamisme. I neste kapittel vil jeg bruke teorigrunnet mitt til å forklare *bakgrunnen for reformene* (3.1). Det er mulig å identifisere politiske, sosiale og økonomiske årsaker til reformene, men også personlige motiv. Hoveddelen går til å gjøre rede for og diskutere *reformer fra 2002 til 2010* (kap. 3.2). Avslutningsvis vil jeg drøfte *reformenes grenser* (kap. 4). Her vil igjen teorien være nyttig for å sette grenser på reformene og ”forutse” den videre utviklingen, men jeg vil også forsøke å se utenfor teorien og drøfte mulighetene for videre reformer.

---

³ Stig Stenslie. *Saudi-Arabia INC.: Verdens mektigste familiebedrift*. (Oslo: L.S.P. Forlag, 2010) s 60.

⁴ Tim Niblock. *Saudi Arabia: Power, Legitimacy and Survival*. (London: Routledge, 2006) s 1.

1.2 Teori: legitimitet og reformer i Midtøsten

I litteratur om reformisme i Midtøsten blir reformer beskrevet som en av flere overlevelsestrategier som de autoritære regimene har brukt for å demme opp for legitimitetsunderskuddet og sikre stabilitet siden 1970-tallet. Legitimitet er ”uttrykk for at folket har en subjektiv følelse av at de som styrer landet har rett til å styre”.⁵ For over 30 år siden hevdet Michael Hudson at mangel på legitimitet var det største problemet regimene i den arabiske verden stod overfor.⁶

Hudson identifiserte også årsakene og konsekvensene av legitimitetsproblemet. Jeg vil ikke gå nærmere inn på årsakene som faller utenfor oppgavens hovedtema, men konsekvensene av dette legitimitetsunderskuddet var at regimene stadig var utsatt for statskupp og opprør i mangel på autoritet. Et ”rettmessig” styre derimot, fører til frivillig oppslutning og er den beste garanti for et effektivt og stabilt styre, slik Max Weber påpekte.⁷ Legitimitet er derfor noe alle regimer etterstreber, selv de mest undertrykkende av dem.

Max Weber identifiserte også kildene til autoritetens legitimitet, men denne klassifiseringen er noe ufullstendig og det har senere blitt anerkjent andre mulige kilder til legitimitet som har større anvendelighet i dag.⁸ Ideologisk legitimitet er rettmessig, fordi den forsvarer et tankesett om hvordan samfunnet bør styres (f.eks. islamisme og panarabisme). Demokratisk legitimitet er beslektet med det Weber kaller legal autoritet og samsvarer til flertallets ønske gjennom frie valg. Når det gjelder eudamonisk legitimitet kan det diskuteres hvorvidt et slikt styre hvor herskerne har støtte så lenge de evner å sørge for befolkningens velferd og lykke virkelig oppfattes som legitimt, men befolkningen nyter godt av godene og gjør derfor ikke opprør.

Monarkiene i Midtøsten, inkludert Saudi-Arabia, har tradisjonelt hentet sin legitimitet fra tradisjon og islam (wahhabi-islam), mens republikkene har hentet sin legitimitet fra sekulære ideologier. En kilde utelukker ikke den andre, og fra 1970-tallet har Saudi-Arabia som rentenist⁹ sørget for et vugge-til-grav-velferdssystem, som kan brukes til å forklare at det har

---

⁵ Kjetil Selvik og Stig Stenslie. Stabilitetens pris: stat og politikk i Midtøsten. (Bergen: Fagbokforlaget, 2007) s 107.

⁶ Ibid. s 106.

⁷ Ibid. s 107.

⁸ MØNA 1501 (stat og politikk i Midtøsten og Nord-Afrika), høst 2008

⁹ Renteniststater er stater som henter 40 % eller mer av inntektene fra naturressurser, og hvor en betydelig del av rikdommen redistribueres til befolkningen.

vært mindre press på kongefamilien til å gjennomføre.¹⁰ Valg av legitimitet er viktig for hvordan regimene dømmes. Legitimitetsproblemet oppstår når regimene ikke innfrir befolkningens forventninger eller makter å leve opp til egne idealer. I et forsøk på å fornye den falmdende legitimiteten har det skjedd en utvikling der republikkene også vektlegger tradisjon og islam, mens monarkiene bruker andre ideologiske elementer. I fjerde og siste kapittel (*reformenes grenser*) vil jeg drøfte om dette er noe som er i ferd med å skje – i Saudi-Arabia i dag.

På en annen side har regimenenes valg av legitimitet ikke hindret menneskene i å utvikle sine idealer for samfunnsorganisering. På 1970-tallet ble regimene i Midtøsten utfordret fra henholdsvis, liberalisme og islamisme. Regimene svarte med økonomisk og politisk reform. De mange reforminitiativene skjedde til forskjellige tidspunkt, men de har til felles at de skjedde da regimene var under press og trengte folkelig støtte. Regimene lover derfor å reformere seg selv. Men *reformisme*, i betydning av løfter om endring gjennom gradvise reformer, har vært en overlevelsesstrategi hvor målet har vært å skape et inntrykk av endring uten å rokke ved de grunnleggende maktforholdene.¹¹

På utfordringene fra islamistiske grupper har monarkiene og republikkene taklet det forskjellig. I republikkene har tendensen vært kompromissløs konfrontasjon overfor islamistene, mens monarkiene har i større grad kastet seg i inn kampen om religiøs autoritet. I Saudi-Arabia skjedde dette helt på slutten av 1970-tallet og førte til en ytterligere islamisering av den politiske diskursen. I neste kapittel (2.2 *kilden til 'ulama's makt*) vil jeg vise hvordan dette bidro til at 'ulama' fikk en utvide rolle i denne perioden. Dette har med de historiske forskjellene i valg av legitimitet å gjøre. Kongehusene som lenge har inkludert islam i sine legitimeringsstrategier og baserer en så klar del av sitt legitimitetsgrunnlag på islam, kan ikke gå til angrep på alle former for islamisme uten å svekke egen legitimitet.¹² Den siste påstanden ligger til grunn for min påstand om at kongefamilien kan risikere å svekke sin legitimitet med reformer som svekker 'ulama's makt og innflytelse.

---

¹⁰ Mer om "Rentier State" teorien i: Giacomo Luciani & Hazem Beblawi. *The Rentier State*. (London: Croom Helm, 1987).

¹¹ Kjetil Selvik og Stig Stenslie. *Stabilitetens pris: stat og politikk i Midtøsten*. (Bergen: Fagbokforlaget, 2007) s 110.

¹² Ibid. s 140.

Det er ingen grunn til å tro at legitimitetsproblemet i dag er løst. Etter å ha analysert ti land i Midtøsten, inkludert Saudi Arabia, konkluderer Ottaway og Choucair-Vizoso med at de mange reforminitiativene de siste 20 årene er ”kosmetiske”. Reformene har kun til hensikt å gi inntrykk av endring uten at de påvirker maktfordelingen. Regimene tillater en kontrollert liberalisering for å innfri forventninger og press utenfra for å beholde makten og sikre stabilitet. Den politiske åpningen og ”reformene” kan fort reverseres når situasjonen har roet seg ned og regimet har fått konsolidert sin stilling.¹³

Jeg mener at denne teorien er et godt grunnlag for oppgaven og anvendelig til å forstå reformene i Saudi-Arabia og begrensningene som finnes. Saudi-Arabia henter fortsatt sin legitimitet fra wahhabi-islam og håndhevelsen av *sharia* (islamsk lov). Al Saud kan derfor ikke svekke ‘ulama’s rolle i samfunnet uten å risikere å svekke sin religiøse legitimitet. Min antagelse er at det som vil sette grenser på reformene er for det første, hvor sensitive de er og nødvendigheten av dem. Og for det andre hvorvidt utgangspunktet for reformprosessen som startet med den hensikt å konsolidere regimets stilling, er realisert. Dette vil ikke bare bety slutten på reformene, men også starten på en reversering av reformene som har blitt gjennomført.

1.3 Metode

De siste årene har det vokst frem omfattende litteratur om Saudi-Arabia i varierende kvalitet. Mye av forskningen som har blitt gjort på Saudi-Arabias politiske system bygger fortsatt på noen av de samme paradigmene,¹⁴ mens noe av litteraturen etter 2001 er farget av 11. september-hendelsen og bidrar til å demonisere Saudi-Arabia.¹⁵

I redegjørelsen av kongedømmets islamske og politiske historie har jeg i stor grad basert meg på bøkene til den anerkjente saudiske sosialantropologen Madawi al-Rasheed. Al-Rasheed er barnebarnet til den siste *amiren* (prinsen) av Hail som ble tatt av ibn Sauds hær i 1921. Dette svekker ikke forfatterens troverdighet, men siden hun kan være påvirket av sin familiebakgrunn, bruker jeg også andre kilder i forsøk på å gi et nyanasert fremstilling av historien i den grad det er mulig.

---

¹³ Ottaway & Choucair-Vizoso (ed). *Beyond the Façade: Political Reform in the Arab World*. (Washington DC: Carnegie Endowment for Peace, 2008).

¹⁴ Ifølge Stig Stenslie

¹⁵ *Hatred’s Kingdom* (Gold 2003), *Sleeping with the Devil* (Baer 2003), *The Two Faces of Islam* (Schwartz 2002).

Den største utfordringen har vært å finne pålitelig informasjon om de sosiale forholdene i Saudi-Arabia, som for eksempel fattigdom. Det skyldes at myndighetene er motvillige til å gi fra seg slik informasjon, av åpenbare årsaker, eller fordi det rett og slett ikke finnes noen oversikt. Et eksempel på det sistnevnte er forholdet mellom konservative og liberale i samfunnet. I et intervju med al-Rasheed hevder hun at de konservative i Saudi-Arabia utgjør en større del av samfunnet, men at de liberale ble mer ”synlige” etter 2001 som følge av at kongefamilien valgte å mobilisere denne gruppen i kampen mot terror.¹⁶ En annen utfordring henger sammen med at reformene er en pågående prosess. Det finnes derfor ingen studier som analyserer alle reformene og setter de innenfor en større sammenheng. Det har hele tiden vært nødvendig å følge med på utviklingen, og helt til siste skrivende stund kom det ny informasjon som var relevant for oppgaven. Det er nettopp dette som har gjort arbeidet med oppgaven spennende.

Under oppholdet i Saudi-Arabia hadde jeg tilgang til Asharq al-Awsat, reformistavisen al-Watan og andre mindre aviser. Arabiske og engelskspråklige avisartikler, artikler i tidsskrifter og menneskerettighetsrapporter utgjør mye av litteraturen min. Som hospitant ved den norske ambassaden i Riyadh fikk jeg møte lederen for menneskerettighetsorganisasjonen National Society for Human Rights som jeg nevner i oppgaven. Jeg gjennomførte også et intervju med den kjente saudiske bloggeren, Ahmed al-Omran¹⁷, mens jeg var i Saudi-Arabia. Han er en av veldig få bloggere i Saudi-Arabia som skriver om politikk og samfunn i Saudi-Arabia og har derfor fått problemer med myndighetene. Da jeg kom tilbake fikk jeg et e-mail-intervju med en saudisk kvinnelig blogger.¹⁸ Eman Fahad al-Nafjan jobber som universitetslærer ved kong Saud universitetet i Riyadh og er korrespondent for Relativity Online.

---

¹⁶ Intervju med al-Rasheed på al-Hiwar TV. Tilgjengelig fra YouTube: <http://www.youtube.com/watch?v=q2kiiATwcGk&feature=related>

¹⁷ <http://saudiyeans.org/>

¹⁸ <http://saudiwoman.wordpress.com/>

Kapittel 2: ‘Ulama’ i Saudi-Arabia

2.1 Et nærmere blikk på ‘ulama’ s rolle i Saudi-Arabia

‘Ulama’ spiller en viktigere rolle i landets politiske system i Saudi-Arabia enn i noe annet arabisk land. Det gjenspeiler seg i den ukentlige *majlisen* (rådsforsamlingen) hvor de aller øverste av dem har en fast plass til høyre for kongen. ‘Ulama’ utgjør en bred sosial klasse på flere tusen lærde og besitter mange viktige stillinger i landets institusjoner.¹⁹ Offisielle ‘ulama’ består av dommere, universitetslærere og imamer som leder fredagsbønnen i landets titusener av moskeer. Landets ‘ulama’ har derfor stor innflytelse på samfunnet som meningsdannere og til å forme holdninger og verdier hos mennesker fra de er barn, men kun et fåtall av dem som har politisk innflytelse.

I virkeligheten finnes det ikke et klart skille mellom offisielle og uoffisielle ‘ulama’. Noen *du‘at* (predikanter) og andre ”uoffisielle” ‘ulama’ som tilsynelatende ikke er betalt, står kongefamilien veldig nært og har andre privileger. Deres popularitet kommer av at de engang tilhørte *al-sahwa al-islamiyya* (den islamske oppvåkningen), en konservativ islamistisk bevegelse som oppstod på 1980-tallet. Den bestod i hovedsak av intellektuelle fra de religiøse universitetene som var regimets mest uttalte kritikere på denne tiden. Sahwa-predikanter som Salman al-Awdah og Safar al-Hawali, som ikke bærer en offisiell status, har større innflytelse på samfunnet som ”uavhengige”. Al-Awdahs fordømmelse av terrorisme etter angrepene på USA har vært viktigere i å forme den offentlige mening enn den samme fordømmelsen som kom fra munnen til landets høyeste autoritet.²⁰ Andre innflytelsesrike uoffisielle ‘ulama’ har egne hjemmesider som de bruker til å uttrykke sine meninger og formidle *fatwa* (religiøse dekreter) i forskjellige saker.

---

¹⁹ Stig Stenslie. *Saudi-Arabia INC.: Verdens mektigste familiebedrift*. (Oslo: L.S.P. Forlag, 2010) s 51.

²⁰ ”Sharia codification plans divide Saudi clerics”. *Gulf States Newsletter*. 23.04.10. (Vol. 34, Issue 875) s 3.

2.1.1 Misjon og veiledning

‘Ulama’s innflytelse stammer også fra andre religiøse institusjoner som faller naturlig inn under dem. Disse er Den permanente komiteen for forskning og *ifta*’, som driver religiøs forskning og har ansvaret med å administrere private fatwaer som er tilgjengelige på deres hjemmeside.²¹ Det øverste rådet for islamske saker og Rådet for misjon og veiledning ble begge opprettet i 1994, og har ansvaret for å veilede saudiarabere i utlandet, moralsk atferd og kontroll av moskeene og deres funksjonærer. Departementet for islamske saker, almisse, bønn og veiledning jobber også med å spre islam og gi veiledning, men har i tillegg ansvaret for *awqaf* (religiøse stiftelser) og andre islamske anliggender.

På departementets lønningsliste står det over 50 000 misjonærer og predikanter hjemme og i utlandet.²² Saudiske ‘ulama’ har derfor ikke bare innflytelse til å spre sin religiøse lære over sine egne innbyggere, men også muslimer i andre land gjennom Verdens Muslimske Liga²³, World Assembly of Muslim Youth (WAMY) og andre stiftelser som driver veldedighetsarbeid i muslimske land når de rammes av krig eller andre kriser. Det finnes også et departement for Hajj, men det er i realiteten underlagt innenriksdepartementet og har derfor liten egenvekt.²⁴

---

²¹ <http://www.alifta.net/>

²² Stig Stenslie. *Saudi-Arabia INC.: Verdens mektigste familiebedrift*. (Oslo: L.S.P. Forlag, 2010) s 52.

²³ Organisasjonen er i hovedsak finansiert av Saudi-Arabia.

²⁴ *Ibid.* s 53.

2.1.2 Religiøs og politisk legitimering

Den viktigste religiøse autoriteten i Saudi-Arabia ligger hos hay'at kibar al-'ulama' som ble opprettet i 1971. Antallet i Rådet har variert, men det består i dag av 20 lærde, i tillegg til stormufti²⁵ Abd al-Aziz Al al-Shaykh, som er alle utnevnt av kongen for en periode på fire år. Stillingen til stormuftien har vært forbeholdt Al al-Shaykh²⁶, men det ble gjort unntak for den omstridte blinde sheikhen bin Baz (1993-1999).²⁷ Medlemmene er blant de mest innflytelsesrike geistlige og har som hovedoppgave å utarbeide fatwaer i alle saker det blir forespurt om personlig av kongen.²⁸

Rådet ble opprettet i en tid da kong Faysal trengte støtte til å gjennomføre en rekke viktige reformer og nødvendige moderniseringsprosjekter. 'Ulama' fortsetter å spille en viktig rolle i en tid hvor det igjen er nødvendig med reformer for å diversifisere økonomien.

Kongefamilien møter også i dag en dobbel trussel. En ytre fra Iran som har blitt styrket etter Saddams fall og en indre fra al-Qaida som siden 2003 har gjennomført flere terroraksjoner i Saudi-Arabia og utfordret kongefamiliens sikkerhet og religiøse legitimitet.

Når det gjelder trusselen fra al-Qaida har Rådet, eller kongefamilien, sørget for en fatwa som delegitimerer og kriminaliserer al-Qaidas handlinger i Saudi-Arabia og utenfor, inkludert angrepene mot New York og Washington i 2001. Denne "historiske fatwaen" som ble underskrevet av sheikh Abd al-Aziz i april i år, definerer og kriminaliserer terrorisme og "finansieringen av slike aksjoner som er rettet mot offentlige ressurser, å spre korrupsjon, kapring av fly og bombingene av bygninger". Rådet har understreket at denne fatwaen ikke er begrenset til aksjoner i Saudi-Arabia, men at den gjelder også i andre muslimske land og verden generelt.²⁹ Hay'at kibar al-'ulama' spiller dermed en viktigere og større rolle enn å "rådggi" kongen i politiske spørsmål slik det offisielt heter i det kongelige dekretet fra 1971. Medlemmene har gjennom Saudi-Arabias historie vært et nyttig verktøy benyttet for å legitimere kongefamiliens politikk og sanksjonere kontroversielle politiske beslutninger.

---

²⁵ Lederen som overleverer fatwen.

²⁶ Al al-Shaykh familien. Etterkommere av ibn Abd al-Wahhab.

²⁷ Madawi al-Rasheed. Contesting the Saudi State: Islamic Voices from a New Generation. (New York, Cambridge University Press, 2007) s 27.

²⁸ *Al-nizam al-'asasi* (grunnloven), artikkel 45.

²⁹ "Hay'at kibar al-'ulama' bil-su'udiyya tu'arrif al-irhab wa tajarrimhu fi fatwa tarihiyya". Al-Arabiya. (14.04.10.) Tilgjengelig fra: <http://www.alarabiya.net/articles/2010/04/13/105747.html> [16.08.10]

2.1.3 Sosial kontroll

Hay'at al-'amr bil-ma'ruf wal-nahy 'an al-munkar ("kommisjonen for å fremme det gode og forhindre det onde", heretter al-hay'a), også kjent som "det religiøse politi" i vestlige medier, er de som sørger for at sharia blir overholdt på offentlige steder. De beryktede medlemmene av *mutaww'a* (frivillige) er lett gjenkjennelige og karakteriseres av lange skjegg og hvit kort kjortel.³⁰ De patruljerer gatene og kjøpesentrene, og er tilstede ved kulturelle arrangement for å påse at dresskoden for kvinner og menn blir etterfulgt, butikker stenges for hver av de fem bønnene og at det ikke foregår sosialisering mellom kjønnene. Blir man tatt for *khilwa*, som innebærer at to personer av det motsatte kjønn er alene uten å være i slekt eller familie, er pisking en vanlig straff. I tillegg til det sistnevnte er homofili og alkohol blant de mest alvorlige "forbrytelsene" man kan bli tatt for.

Deres metoder oppleves ofte som krenkende og har skapt frykt blant mange mennesker, men er kanskje spesielt til frustrasjon hos den unge befolkningen som ikke har mange sosiale møteplasser eller aktiviteter å gå til i fritiden. Unge gutter slipper ikke inn på kjøpesentrene som er forbeholdt familier. Videre kan de risikere å stoppes, fordi de er for "vestlige kledd", mens "dristige" jenter som viser for mye hår vil bli bedt om å dekke seg til og "vise gudfryktighet". Al-hay'a passer på at blomsterbutikkene ikke får selge røde roser en gang i året, nemlig på selve valentinsdagen. Listen over hva al-hay'a forbyr, eller ønsker å forby, er veldig lang.

Det som likevel har skapt størst sinne og kritikk fra store deler av befolkningen er skolebrannen i Mekka i 2002, da 15 jenter døde som følge av at al-hay'a nektet de jentene som ikke var tildekket å forlate den brennende bygningen. Kritikken av al-hay'a har aldri vært så direkte og åpen som i etterkant av denne hendelsen. Noe av den gjennomgående kritikken av al-hay'a som man kan lese i aviser og på blogger, går ut på at al-hay'as medlemmer misbruker sin makt til å trakassere uskyldige mennesker i gatene, og at de forsøker å holde nasjonen tilbake. Al-hay'a er helt nede på den religiøse pyramiden og har ingen politisk innflytelse. Den konservative delen av befolkningen som støtter al-hay'a ser derimot på deres arbeid som viktig for å forhindre umoral og opprettholde sosial kontroll.

---

³⁰ Dette skal være i henhold til *al-salaf al-saleh*, profetens ledsagere og de første muslimene.

2.1.4 Sharia i skolene og domstolene

Domstolene i Saudi-Arabia baserer seg på Hanbali-rettslære. Den regnes for å være den mest konservative blant de fire anerkjente islamske lovskolene i sosial- og familielovgivning. *Qadien* (islamsk dommer) baserer sin avgjørelse på Koranen og profetens *sunna*³¹ (tradisjon) i både sivile og kriminalsaker. Det finnes ikke juridisk presedens basert på tidligere rettavgjørelser,³² og dommeren har derfor muligheten til å utøve stort ”skjønn” og friheten til å dømme personer på bakgrunn av vage dommer som ”trolldom” og ”magi”.³³

‘Ulama’ har også innflytelse på de oppvoksende generasjonene gjennom skolene og læreplanene. Lærebøkene har siden 11. september vært gjenstand for stor kritikk, spesielt fra USA som mener at de religiøse tekstene lærer opp elevene til intoleranse mot kristne og jøder. Religion og arabisk utgjør nærmere 30 % av undervisningen på barneskolen, 24 % på ungdomstrinnene og 14 % på videregående (34 % for de som velger å fordype seg i sharia).³⁴ I tillegg er tre av landets syv universiteter islamske. Al-Imam universitetet er det viktigste og ligger i hovedstaden Riyadh, i tillegg kommer Umm al-qura i Mekka og Det islamske universitetet i Medina som har fått ekstra oppmerksomhet i Norge i forbindelse med uttalelsene til Mohyaldeen Mohammad om et nytt 11. september.

Også historiebøkene handler i stor del om islam og forsøker å fremme islamsk bevissthet. Sekulære ideologier blir fordømt og settes i motsetning til islam. Det advares mot vestlige politiske systemer og partier som svekker det sosiale samholdet, og vestliggjøring forbindes med at kjønnssegregeringen oppheves og at det opprettes nattklubber.³⁵ Historien er også skrevet for å gi Al Saud historisk legitimitet. Pre-wahhabi tiden fremstilles som en mørk periode, nærmere lik naturtilstanden til Hobbes, preget av kaos og splittelse. Det legges vekt på at ”frelsen” kom med reformbevegelsen og Al Saud som forente stammene og gjenopprettet familiens rett til å styre over områdene på den arabiske halvøya.³⁶

---

³¹ Refererer til profeten Muhammads praksis.

³² David E. Long. “Kingdom of Saudi Arabia”, i The Government and Politics of Middle East and North Africa. Ed. Long, Reich & Gasiorowski. (Westview Press: USA, 2007) s 104.

³³ Human Rights Watch. Looser Rein, Uncertain Gain: A Human Rights Assessment of Five Years of King Abdullah’s Reforms in Saudi Arabia. (USA, 2010) s 37. Tilgjengelig fra: <http://www.hrw.org/node/93161> [20.10.10.]

³⁴ Pascal Ménoret . The Saudi Enigma. (New York: Zed Books, 2005) s 198.

³⁵ Madawi al-Rasheed. A History of Saudi Arabia. (New York: Cambridge, 2002) s 191.

³⁶ Ibid. s 194.

2.2 Kilden til 'ulama's makt

2.2.1 Alliansen

Opprinnelsen til 'ulama's makt er en pakt mellom Muhammad ibn Saud og Muhammad ibn Abd al-Wahhab i 1744 som førte til opprettelsen av den første saudiske staten. Abd al-Wahhab var en bereist *'alim* (lærd) som ikke likte det han så av *bida'* (innovasjoner) i den muslimske religionen av menneskene i Najd og utenfor, inkludert 'ulama'. Han så på tilbedelse av helgenkult og dyrking av hellige gravsteder som "uislamsk" og avvirket fra den opprinnelige lære om *tawhid* (monoteisme), hovedelementet i "wahhabismen".³⁷

I følge al-Rasheed ble han utvist fra hans hjemby Uyaynah etter forsøk på å påtvinge innbyggerne der sin strenge tolkning av sharia.³⁸ DeLong-Bas hevder derimot at den virkelige årsaken er at den lokale lederen følte seg truet av Abd al-Wahhabs lære, politisk og moralsk.³⁹ Uansett årsak, endte det med at Abd al-Wahhab søkte beskyttelse hos ibn Saud i Diriyyah, som så i han og hans lære noe som hans forrige leder ikke kunne se. Abd al-Wahhab erklærte ibn Saud "en vis mann" og ba han om å sverge ed om at han ville føre *jihad* (hellig krig) mot ikke-troende. Til gjengjeld skulle han være *imam*, politisk leder for det muslimske samfunnet, mens Abd al-Wahhab skulle være religiøs leder.⁴⁰

Jihad var et viktig prinsipp i wahhabi-læren, men i følge DeLong-Bas foretrakk ibn Abd al-Wahhab *da'wah* (forkynnelse) for å vinne sanne tilhengere.⁴¹ Tvang alene ville ha gjort det vanskelig for ibn Saud og hans etterkommere å hevde sin legitimitet til å styre over menneskene i Najd, og erobringen av nye områder som frem til 1818 strakk seg fra Den arabiske gulf til Rødehavet, da de egyptiske styrkene kom og gjorde slutt på dette styret som truet legitimiteten til det osmanske riket. Dette gjorde likevel ikke slutt på den politisk-religiøse alliansen mellom Al Saud og Al al-Shaykh. Den overlevde både Muhammad Alis styrker og de interne konfliktene som resulterte i at den andre saudiske staten (1824 -1891) også gikk under. Det gjorde heller ikke slutt på ideene til ibn Abd al-Wahhab som ble opprettholdt av hans tilhengere.

---

³⁷ Saudiarabere bruker selv aldri dette begrepet. Det oppfattes av kongefamilien og andre tilhengere som en fornærmelse når det brukes i arabiske og vestlige medier. Prins Salman om wahhabisme: <http://www.alwatan.com.sa/news/newsdetail.asp?issueno=3456&id=140532>

³⁸ Madawi al-Rasheed. *A History of Saudi Arabia*. (New York: Cambridge, 2002) 17.

³⁹ Natana J. DeLong-Bas. *Wahhabi Islam: From Revival and Reform to Global Jihad*. (New York: Oxford University Press, 2004) 20.

⁴⁰ Madawi al-Rasheed. *A History of Saudi Arabia*. (New York: Cambridge, 2002) 17.

⁴¹ Natana J. DeLong-Bas. *Wahhabi Islam: From Revival and Reform to Global Jihad*. (New York: Oxford University Press, 2004) s 194.

Mutaww' a (frivillige) spesialiserte i *fiqh* (islamsk rettslære) tok på seg jobben å håndheve lydighet til islam og praktisering av dets ritualer i henhold til Abd al-Wahhabs lære. De spilte også en viktig rolle i å befeste Abd al-Aziz ibn Sauds autoritet og styre etter 1902, da han tok Riyadh og opprettet den ”siste saudiske staten”. De erklærte ibn Saud til sin politiske leder i håp om å utvide sin egen innflytelse og ga han til gjengjeld den legitimiteten han trengte.⁴² I tillegg til å indoktrinere menneskene og disiplinere dem til å faste, be og betale *zakah* (almisse), preket de om viktigheten av lydighet til *wali al-'amr* (her: lederen av det muslimske fellesskap), og villighet til utføre jihad ved et eventuelt kall. Som selvoppnevnte beskyttere av islam var de også opptatt av straff. *Mutaww' a* var utstyrt med en lang stokk som ble brukt på de som ikke utførte sine religiøse plikter, men pisking ble også brukt i noen tilfeller.⁴³ Disse spesialistene ble kjernen i *al-hay'a* som ble opprettet i 1926.⁴⁴

Det hadde likevel ikke vært mulig for Abd al-Aziz ibn Saud å erklære seg som konge i 1932, uten den beryktede beduinhæren av *ikhwan* som spilte en viktig rolle i gjenforeningen av Saudi-Arabia. *Ikhwan* gikk i lære hos *mutaww' a* hvor de ble lært til å adlyde sin leder og gå til jihad, men da ibn Saud på grunn av løfter han hadde gitt britene ikke ville la dem utøve sin religiøse plikt mot sine nye naboer, gjorde deler av denne gruppen opprør i 1927. Med hjelp av Storbritannia og 'ulama's godkjennelse i Riyadh ble *ikhwan* knust.⁴⁵ Dette var ikke første og siste gang kongen skulle bruke 'ulama' til sine politiske hensikter. Det var heller ikke siste gang kongedømmet skulle bli utfordret på sin legitimitet, verken fra sine egne eller utenfra.

---

⁴² Madawi al-Rasheed. *A History of Saudi Arabia*. (New York: Cambridge, 2002) s 50.

⁴³ Ibid. 52

⁴⁴ Hjemmsiden til *hay'at al-'amr bil-ma'ruf wal-nahy 'an al-munkar*:
<http://www.pv.gov.sa/AboutAutherity/Pages/default.aspx>

⁴⁵ Robert Lacey. *Inside the Kingdom: Kings, Clerics, Modernists, Terrorist and the Struggle for Saudi Arabia*. (USA: Penguin Group, 2010) s 19.

2.2.2 Sekulære ideologier i 1950- og 1960-årene

I 1950- og 1960- årene kom den ytre trusselen fra sekulære ideologier, i hovedsak fra Nassers arabiske sosialisme, men også fra kommunisme og irakisk/syrisk *ba'athisme*.⁴⁶ Kupp i Egypt og Irak viste at det var mulig å styrte eneveldige monarker. Saudi-Arabia fikk militær støtte fra USA og ble forsynt med fly og våpen. Amerikanske fly kunne beskytte Saudi-Arabia fra de daglige egyptiske angrepene langs den saudiske grensen, men ikke fra Nassers retoriske angrep mot kongefamilien.

Kong Faysal introduserte panislamisme som motpol til panarabisme for å styrke sin legitimitet hjemme og internasjonalt, og representerte seg som den ”sanne muslimske konge” i mediene.⁴⁷ Det var dessuten han som tok initiativ til opprettelsen av Verdens muslimske liga (1962) og Det islamske toppmøtet (1969). Med den nye velstanden kunne kongen modernisere landet, men dette skulle være innenfor ”islamske rammer”. ‘Ulama’s fatwa på enhver reform, sosiale og økonomisk, var et nyttig instrument, men viste seg også å være til hindring for noen statlige mål. Introduksjon av TV og utdanning for jenter i begynnelsen av 1960-tallet møtte sterke protester fra konservative ‘ulama’, men de ble beroliget med at de skulle få ”holde øye” med tv-programmene,⁴⁸ og at jenteutdanning i hovedsak skulle bestå av religionsundervisning. Jenteskolene ble også underlagt et eget departement (Department of Religious Guidance) under direkte oppsyn av ‘ulama’ som allerede hadde kontroll over utdanningsdepartementet. Kongen opprettet også en rekke islamske universiteter som erstattet de uformelle skolene.⁴⁹

Det var på denne tiden at hay’at kibar al-‘ulama’ ble opprettet og den ”hellige alliansen” formalisert. ‘Ulama’ fikk også større innflytelse gjennom andre religiøse institusjoner, og det nyopprettede justisdepartementet på 1970 som lå direkte under kongen. Ministeren som ble utnevnt var blant de fremste ‘ulama’ på denne tiden. Han fikk ansvaret med å administrere de over 300 shariadomstoler som frem til da vært underlagt stormuftien. Gjennom dette departementet fikk ‘ulama’ juridisk autoritet og dommerne stor selvstendighet til å forvalte sharia.

---

⁴⁶ Tim Niblock. *Saudi Arabia: Power, Legitimacy and Survival*. (London: Routledge, 2006) s 58.

⁴⁷ Madawi al-Rasheed. *A History of Saudi Arabia*. (New York: Cambridge, 2002) s 123.

⁴⁸ William L. Cleveland. *A History of the Modern Middle East*. 3rd ed. (USA: Westview Press, 2004) s 461.

⁴⁹ Madawi al-Rasheed. *A History of Saudi Arabia*. (New York: Cambridge, 2002) s 124.

‘Ulama’ fikk aldri kontroll over de tre viktigste departementene som er utenriks; finans; og forsvarsdepartementet. Det skyldes at ‘ulama’s nye stilling aldri var ment å undergrave kongefamiliens makt. Det betyr ikke at de ikke hadde noe innflytelse til å påvirke politiske beslutninger, for religion *er* politikk og motsatt i et samfunn som velger å la seg regulere av Koranen, slik Robert Lacey påpeker.⁵⁰ Det hevdes at press fra ‘ulama’ var en av årsakene til at den nølende kong Faysal til slutt føyde seg i oljeboikotten i 1973. Kongen hadde likevel klart å vinne ‘ulama’s taushet og støtte til å gjennomføre reformer som forvandlet Saudi-Arabia til en moderne velferdsstat, som dannet grunnlaget til en ny type legitimitet.

2.2.3 Islamisme fra 1970-tallet

Kong Faysals islamske politikk skulle vise seg å være et tveegget sverd som inviterte til kritikk når det islamske idealet kongen hevdet å etterstrebe ikke matchet virkeligheten. Den vestlige tilstedeværelsen og korrupsjon blant den styrende eliten førte til at kongefamilien for aller første gang ble angrepet på en direkte måte i 1979. Dette var året da al-Haram moskeen i Mekka ble okkupert av en gruppe radikale islamister og sønner av ikhwan. Lederen Juhayman al-Otabi hevdet at kongefamilien hadde mistet sin legitimitet og at Saudi-Arabias islamske fundament var truet av vestlig innflytelse. Folk var derfor ikke lenger forpliktet å adlyde kongefamilien som ikke fulgte Koranen og sunna. Juhayman krevde også at alle bånd til Vesten måtte bli brutt, inkludert alliansen med USA.

Landets ‘ulama’ ble mobilisert og stormufti bin Baz utstedte en fatwa som ga kong Khalids styrker grønt lys til å storme moskeen og bruk av vold i Mekka, et forbud som har eksistert fra før-islamsk tid. Det ble slått hardt ned på opprørerne og innen to uker var Mekka åpent for pilgrimere igjen. Juhayman fikk lite sympati i befolkningen, men hendelsen var et viktig vendepunkt i Saudi-Arabias historie hvor samfunnet tok en mer fundamentalistisk retning.⁵¹

Landets islamske og wahhabi-identitet ble gitt et nytt løft. Dette ble gjort ved å gi de religiøse lederne en utvidet rolle, styrke religion i utdanningssystemet og assosiere staten enda nærmere med islamske symboler.⁵² Større ressurser ble brukt på al-hay’a som nå kjørte rundt i sine nye GMC-biler og trakasserte mennesker på gaten. Det ble lagt større restriksjoner på kvinner og

---

⁵⁰ Robert Lacey. Inside the Kingdom: Kings, Clerics, Modernists, Terrorist and the Struggle for Saudi Arabia. (USA: Penguin Group, 2010) s 12.

⁵¹ Thomas Hegghammer. Jihad in Saudi Arabia: Violence and Pan-Islamism since 1979. (New York: Cambridge University Press, 2010) s 24.

⁵² Tim Niblock. Saudi Arabia: Power, Legitimacy and Survival. (London: Routledge, 2006) 71.

de ble mindre synlige i det offentlige. 'Ulama' kom også med en rekke diktat som myndighetene måtte bøye seg for. Nedleggelsen av kinoen i Jeddah og forbudet mot å avbilde kvinner i avisene, som fortsatt gjelder den dag i dag, var blant disse.⁵³ Saudi-Arabia gikk også mer aktivt inn for å fremme sin islamske rolle internasjonalt, da kongefamiliens legitimitet også var truet utenfra av det nye islamistiske regimet i Iran som angrep kongefamilien for korrupsjon og deres nære bånd til USA.

Iraks invasjon av Iran i 1980 gjorde slutt på denne iranske trusselen, men ikke avhengigheten til USA. Da Irak invaderte et nytt naboland i 1990 følte kongefamilien seg truet av Iraks ambisjoner. Bin Baz utstedte en fatwa hvor han ulovliggjorde invasjonen av Kuwait og legitimerte jihad mot Saddam Hussein, selv med hjelp av ikke-troende.⁵⁴ Det var likevel ikke før kongen intervenerte og fjernet de mest kompromissløse 'ulama' at fatwaen som rettferdiggjorde tilstedeværelsen av over 500.000 amerikanske soldater på saudisk jord ble til sist underskrevet.⁵⁵

Denne islamske politikken som fortsatte gjennom 1980- og 1990-årene hindret ikke fremveksten av den saudiske sahwa. Bevegelsen anklaget offisielle 'ulama' for å ha blitt kooptert av kongefamilien, alltid villige til å legitimere deres politikk. Myndighetene reagerte med å fengsle lederne, men kong Abdallah arrangerte i 1999 for løslatelsen av mange fra denne bevegelsen mot at de holdt seg vekk fra politikken. Salman al-Awdah og Safar al-Hawali var blant disse og som etter 2001 tilbød kongefamilien deres hjelp i kampen mot terror. På den andre siden ble det religiøse etablissementet ytterligere styrket og nye religiøse universiteter og institusjoner opprettet.⁵⁶ Skolebrannen i Mekka og 11. september satte spørsmålstegn ved om ikke 'ulama' hadde fått altfor stor makt og innflytelse over samfunnet.

---

⁵³ Robert Lacey. Inside the Kingdom: Kings, Clerics, Modernists, Terrorist and the Struggle for Saudi Arabia. (USA: Penguin Group, 2010) s 50.

⁵⁴ Madawi al-Rasheed. A History of Saudi Arabia. (New York: Cambridge, 2002) s 168.

⁵⁵ Stig Stenslie. Saudi-Arabia INC.: Verdens mektigste familiebedrift. (Oslo: L.S.P. Forlag, 2010) s 52.

⁵⁶ Amr Hamzawy. "The Saudi Labyrinth" i Beyond the Façade: Political Reform in the Arab World. Ed. Ottaway & Choucair-Vizoso (Washington DC: Carnegie Endowment for Peace, 2008) 196.

Kapittel 3: Reformen i Saudi-Arabia

3.1 Bakgrunnen for reformene

3.1.1. 11.september og ytre press

11. september 2001 gjennomførte al-Qaida det mest omfattende terrorangrepet i sitt slag, da to Boeing-fly ble styrtet i World Trade Center i New York, mens det tredje hadde Washington som mål. Rundt 3000 mennesker ble drept i angrepene, som i tillegg førte til store materielle skader og kostnader. Angrepene var også en offentlig ydmykelse for USA som lovet hevn mot terroristene og stater som støttet internasjonal terrorisme. George W. Bush lanserte ”krigen mot terror” som skulle utspilles i Afghanistan og deretter Irak.

Angrepene satte også Saudi-Arabia i fokus. I tillegg til al-Qaida lederen, Osama bin Laden, var 15 av de 19 flykaprerne fra Saudi-Arabia, landet som siden 2. verdenskrig har vært USAs viktigste allierte i den arabiske verden. I USA ble det rettet sterk kritikk mot denne alliansen på bakgrunn av en utbredt oppfattelse om at Saudi-Arabia bar et indirekte ansvar for det som hadde skjedd. Kongedømmet var ikke bare ute av stand til å bekjempe ekstremisme, men også en grobunn for ekstremistiske ideer og terrorisme.

Det ble vist til menneskerettighetssituasjonen i landet, mangelen på lovlige kanaler hvor menneskene kan ytre sin misnøye som har ført til at det har kommet til uttrykk i ekstreme former og utdanningssystemet som utdanner elever til fordommer mot jøder og kristne.⁵⁷ Internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner satte også søkelyset på kvinnesituasjonen i landet og diskrimineringen av minoriteter. Parallelt med reformene har myndighetene slått ned på al-Qaida-nettverket for å signalisere at Saudi-Arabia har forpliktet seg til ”kampen mot terror”.

---

⁵⁷ Tim Niblock. Saudi Arabia: Power, Legitimacy and Survival. (London: Routledge, 2006) s 165.

3.1.2 Indre press og krav om reformer

Angrepene fungerte også som en katalysator for debatt i Saudi-Arabia og utløste høylytte krav om reformer. Mange av de samme kravene ble allerede fremmet på 1990-tallet. Den gang kom de hovedsakelig som en reaksjon på Golfkrigen i 1991 som svekket den saudiske økonomien og kongefamiliens legitimitet. Flere milliarder dollar hadde blitt brukt på våpenkjøp fra USA, men Saudi-Arabia var likevel ikke i stand til å forsvare seg mot et utmattet Irak etter krigen mot Iran. Sammen med økt arbeidsledighet og fattigdom, førte dette til at intellektuelle og 'ulama' begynte å fremme krav om økonomiske og politiske reformer.⁵⁸

Krigen forsterket også den polarisering som allerede fantes mellom liberale og mer konservative deler av samfunnet, som fremsatte sine krav i to forskjellige underskriftskampanjer til kong Fahd. Den første var "sekulær" og ble signert av 43 offentlige personer, eksministere, fremtredende forretningsfolk, universitetslærere og andre. Noen av de viktigste punktene var opprettelsen av et konsultativt råd, gjenopplivelsen av kommunestyre, modernisering av det juridiske systemet, likhet mellom borgerne, mediefrihet, reformering av al-hay'a, som de mente hadde altfor stor makt, og større deltagelse for kvinner i det offentlige. Alt innenfor rammen av sharia. I følge al-Rasheed er det derfor feil å bruke termen sekulær, men det gjøres likevel for å skille den fra den andre som kom noen måneder etter.

Den "religiøse" ble underskrevet av 52 islamister, inkludert al-Awda og al-Hawali. I tillegg til noen av de samme punktene om opprettelsen av et konsultativt råd, likhet for loven og kamp mot korrupsjon, krevde de en islamisering av politikken og større rolle til landets 'ulama' og predikanter som de mente var pålagt mange restriksjoner. Disse kravene ble igjen fremsatt i 1992, men denne gangen i et mer omfattende dokument kalt *mudhakkarat al-nasiha*, i form av "råd" til kongen om å fremme respekt av menneskerettigheter og forby alle former for tortur og bekjempe vestlig innflytelse. Det var også forslag til økonomiske reformer for å utjevne de økende sosiale skillene i det saudiske samfunnet. Denne gangen appellerte kravene til dobbelt så mange, og også bin Baz skrev under på denne.⁵⁹

Kongen slo hardt ned på de som stod bak dette, men skiftet fort til en mykere strategi og opprettet samme år *majlis al-shura* (rådgivende forsamling) og satte en plan for gjennomføring av lokalvalg i alle provinser. Verken shurarådet eller de lokale rådene fikk lovgivende myndighet, eller rett til å drive oppsyn. I andre del av 1990-tallet var det også

---

⁵⁸ Ibid. s 188

⁵⁹ Madawi al-Rasheed. *A History of Saudi Arabia*. (New York: Cambridge, 2002) s 168 - 169.

noen mindre, i hovedsak administrative, reformer som ble innført for å redusere den økende misnøyen, men reformene reduserte på ingen måte kongens makt.⁶⁰

11. september og press fra USA tvang myndighetene til å ta større hensyn til noen av disse kravene. I 2003 gikk 166 liberale reformister og moderate islamister sammen på en underskriftskampanje. De krevde opprettelsen av et konstitusjonelt monarki, uavhengige domstoler, større politisk deltagelse, legalisering av NGO'er, større rettigheter for minoriteter og kvinner, og redusere 'ulama's kontroll over utdanningen som et tiltak for å bekjempe terrorisme. Dette opprørte ikke bare de konservative, men også den "reformvennlige fraksjonen" i kongehuset som oppfattet disse kravene som et press. Myndighetene satte i gang arrestasjoner av aktivistene, men slapp ut de som gikk tilbake på sine krav og lovte å gjøre slutt på sin politiske aktivitet. Tre nektet og fikk hver sin straff på 6 år, men ble benådet av kong Abdallah kort etter at han kom til makten i 2005.⁶¹

Den økonomiske situasjonen har siden 1990-tallet forbedret seg betraktelig, men Saudi-Arabia står fortsatt overfor store sosioøkonomiske utfordringer. Kongefamilien kan i fremtiden få problemer med å opprettholde en levestandard og velferd på samme nivå som befolkningen har blitt vant til. Oljerikdommen som har fylt statskassa med petrodollar fra 1970-tallet, har siden bidratt med mer eller mindre 90 % av landets samlede inntekter. Med så store inntekter fra olje har det ikke vært behov for å skattelegge befolkningen, men staten har like fullt sørget for et velferdssystem som inkluderer gratis utdanning, helsetjenester og jobb i staten. Retten til jobb etter utdanning er eksplisitt nevnt i *al-nizam al-asasi* ("grunnloven").⁶² Herskerhuset har på denne måten brukt renteinntektene for å holde seg ved makten og sikre seg politisk lojalitet.⁶³

---

⁶⁰ Amr Hamzawy. "The Saudi Labyrinth". *Beyond the Façade: Political Reform in the Arab World*. Ed. Ottaway og Choucair-Vizoso (Washington DC: Carnegie Endowment for Peace, 2008) s 188.

⁶¹ Ibid. s 195.

⁶² Artikkel 28

⁶³ Stig Stenslie. *Elite Integration and Stability in the House of Sa'ud*. (PhD-Dissertation. Oslo: Faculty of Political Science, University of Oslo, 2009) s 30.

De siste 20 årene har befolkningen fordoblet seg og hele 38 % er under 14 år.⁶⁴ Disse vil utgjøre et sterkt press på skoler og helseinstitusjoner, men mange unge mennesker opplever allerede at det er vanskelig å finne jobb og bolig.⁶⁵ I tillegg til den økende befolkningsveksten er noen av problemene en direkte konsekvens av kongefamiliens politikk gjennom flere tiår. Universitetene utdanner tusenvis av kvinner hvert år, men kun 5 % av kvinnene er i arbeid, fordi det er svært begrenset hva kvinner kan bruke utdanning sin på grunn av de mange restriksjonene som er pålagt kvinner.

Reformene har derfor også en viktig økonomisk side og er motivert av å kunne håndtere de økonomiske utfordringene i nær fremtid. Det innebærer å redusere avhengigheten til olje og utenlandsk arbeidskraft, men også reformer som kan virke ”støtende” for landets konservative ‘ulama’ og har hittil blitt utsatt, som å få flere kvinner ut i arbeid. Handelskammeret i Jeddah har sendt forslag om å opprette et eget departement for kvinnesaker for å støtte forretningskvinner i sin karriere.⁶⁶ En liberalisering av landet er også viktig for å gjøre Saudi-Arabia mer attraktivt for utenlandske investorer som kan bidra til å styrke økonomien og gi flere jobber til befolkningen, men også fremme transparens og respekt for menneskerettighetene i landet.

---

⁶⁴ CIA Factbook <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sa.html>.

⁶⁵ Stig Stenslie. *Saudi-Arabia INC.: Verdens mektigste familiebedrift*. (Oslo: L.S.P. Forlag, 2010) s 67.

⁶⁶ Iman al-Khattaf. “Saudi Looks into Possible Ministry for Women’s Affairs”. *Asharq al-Awsat*. (27.09.10.) <http://www.asharq-e.com/news.asp?section=6&id=22474> [02.10.10.]

3.1.3 Kong Abdallahs reformvilje

Kong Abdallah har ofte blitt beskrevet som å tilhøre den mer konservative fraksjonen i kongefamilien, nærmere islamske verdier og arabisk nasjonalisme, og mindre støttende til forholdet med USA, i motsetning til kronprins Sultan, innenriksminister prins Nayef og guvernøren av Riyadh, prins Salman.⁶⁷ I dag høster kongen internasjonal ros og støtte for å ha demonstrert reformvilje. Press på reformer har i hovedsak kommet fra kong Abdallah og noen prinser rundt han, blant annet sønnene til kong Faysal og tidligere ”frie prinser”⁶⁸. Sudayri-brødrene⁶⁹ med Nayef i spissen, som selv har blitt utsatt for et mislykket attentat utført av al-Qaida i 2009, setter behovet til nasjonal sikkerhet over reformer.

Det er en tendens til å overdrive denne delingen i kongefamilien som noen ganger blir fremstilt splittet mellom en ”reformvennlig” og ”konservativ” fraksjon. Som i alle andre familier kan det oppstå uenighet eller konflikt. Samholdet i Al Saud, som er motivert av å opprettholde familiens styre, er en av årsakene til den politiske stabiliteten i landet.⁷⁰

Uenigheten ligger i hvordan sikre fortsatt stabilitet og Al Sauds dominans. Sultan, Nayef og Salman er sterke tilhengere av wahhabismen som de ser på det som holder samfunnet sammen. De ser på minoriteter og andre dissidenter som det motsatte og er derfor motvillige til å gi de større frihet.⁷¹

Denne delingen har også vært synlig blant prinsessene. En av de mest fremtredende har vært kongens egen datter, prinsesse Adila. Hun er gift med prins og utdanningsminister Faysal Al Saud som også er en av kongens støttespillere. Prinsessen blir beskrevet som en forkjemper for kvinnerettigheter og har tatt opp sensitive tema som vold i hjemmet, inkludert seksuell vold, og andre tabuemner. Hun har også tatt opp kjønnssegregeringen i landet og problemet med barneekteskap som hun mener er en annen form for vold.⁷² Kongen har på sin side avviklet dialogkonferanser med kvinner som tema. Han skapte stor oppmerksomhet da han på et av møtene lot seg fotografere med en stor gruppe kvinner. Det kan derfor tenkes at

---

⁶⁷ Tim Niblock. *Saudi Arabia: Power, Legitimacy and Survival*. (London: Routledge, 2006) s 110.

⁶⁸ En kongelig opposisjonsgruppe som i 1950- og 1960 -årene krevde opprettelsen av et konstitusjonelt monarki og sympatiserte med president Nasser.

⁶⁹ De tre prinsene er de mest kjente i ”de syv Sudayri”, en mektig blokk i kongefamilien og sønnene til Hassa Al al-Sudairy.

⁷⁰ Stig Stenslie. *Elite Integration and Stability in the House of Sa‘ud*. (PhD-Dissertation. Oslo: Faculty of Political Science, University of Oslo, 2009).

⁷¹ Ottaway og Choucair-Vizoso (ed). *Beyond the Façade: Political Reform in the Arab World*. (Washington DC: Carnegie Endowment for Peace, 2008) s 191.

⁷² ”Al-‘amira ‘Adila tatahadath ‘an al-ikhtilat wa zawaj al-qasirat wal-fisbuk”. *Al-Arabiya*. (11.02.10.) <http://www.alarabiya.net/articles/2010/02/11/100069.html> [08.11.10.]

prinsessen har uformell innflytelse til å påvirke sin far og mann i saker som angår kvinner og utdanning.

Den andre leiren av konservative prinsesser fikk internasjonalt oppmerksomhet etter at de i august 2009 lanserte en motkampanje under navnet ”wali amri adra bi amri ” (min verge vet mitt beste)⁷³ med hensikt å samle en million stemmer til støtte for *wali-systemet*. Systemet innebærer at kvinner må ha tillatelse fra en *mahram* (mannlig verge), som regel far eller ektemann, for å kunne reise utenlands, ta utdanning og jobb, og motta visse typer medisinske behandlinger. Det skjedde i etterkant av at en gruppe kvinneaktivister lanserte en kampanje for å avskaffe disse lovene som de mener behandler kvinner som umyndige.

Kong Abdallah-stipendprogrammet har siden 2005 gitt titusener av saudiske studenter muligheten til å studere i utlandet. Studentene reiser til land som USA, Storbritannia og andre land i Asia der de møter totalt forskjellige sosiale og politiske kulturer. Det er lite sannsynlig at disse studentene kommer tilbake helt upåvirket, og mindre sannsynlig er det at kongen ikke har gjort seg noen tanker rundt dette. Dette taler for at det kanskje finnes en underliggende reformvilje hos kongen og et oppriktig ønske om å gjøre livene til saudiarabere lettere. Det utelukker ikke at reformene er en del av et strategisk valg som kongen er tjent med. Et autoritært regime som føler seg presset både nedenfra og utenfra, kan introdusere reformer for å lette på trykket med formål å sikre regimets overlevelse.⁷⁴

---

⁷³ Kampanjens hjemmeside: http://www.waluamree.com/waly_amree.html

⁷⁴ Kjetil Selvik og Stig Stenslie. *Stabilitetens pris: stat og politikk i Midtøsten*. (Bergen: Fagbokforlaget, 2007) s 219-220.

3.2 Reformen fra 2002 til 2010

3.2.1 Styrking av majlis al-shura

Majlis al-shura har fremdeles ikke lovgivende myndighet og forventninger om delvis valg av shuramedlemmer har heller ikke blitt realisert, men det har skjedd to betydningsfulle endringer fra 2005. For det første har medlemmene i dag større frihet til å diskutere, fremme og vedta interne reguleringer. I tillegg fikk majlis al-shura tillatelse til å presentere sine anbefalinger direkte til kongen, istedenfor til regjeringen. For det andre har antall medlemmer blitt økt fra 60 til 150. I dag utgjør wahhabi-‘ulama’ nærmere halvparten av medlemmene, men flere reformister, universitetsprofessorer, teknokrater og representanter fra forretningslivet har blitt oppnevnt de siste årene.⁷⁵

Endringene har ført til at majlis al-shura har blitt mer politisk som følge av forskjellige medlemmer med ulike interesser og agenda. De nye medlemmene, både reformister og islamister, har fremmet saker om politisk reform og utfordret ‘ulama’s dominans. Siden 2003 har presidenten invitert kvinner til å delta på åpne møter i sosiale saker og andre kvinnerelevante tema, men gjorde det samtidig klart at medlemskap for kvinner ikke er intensjonen.⁷⁶

Debattene i majlis al-shura har også blitt mer offentlige og mange av landets tidligere tabuemner har blitt diskutert. Ekstremisme og terrorisme, korrupsjon, anklager mot offentlige tjenestemenn og utdanning er noen av sakene som har blitt tatt opp på møtene. I en debatt om en ny trafikklov sommeren 2005 ble det fremmet forslag om å gi kvinner tillatelse å kjøre bil. Dette var første gang emnet ble tatt opp offentlig på denne måten.⁷⁷ Det er ingen lov som forbyr kvinner å kjøre bil, bare en fatwa fra 1990 som kom etter at en gruppe på 47 kvinner utfordret forbudet og kjørte midt i sentrum av Riyadh. Siden 2005 har det vært økende press på myndighetene om å fjerne dette forbudet som har blitt en viktig symbolsk sak i kampen mellom liberale og konservative krefter i landet.

---

⁷⁵ Hamzawy, Amr. "The Saudi Labyrinth". *Beyond the Façade: Political Reform in the Arab World*. Ed. Ottaway og Choucair-Vizoso. (Washington DC: Carnegie Endowment for Peace, 2008) s 198.

⁷⁶ Ibid. s 199.

⁷⁷ Ibid. s 199.

Omrokkingen av majlis al-shura i 2009 førte også til en rekke viktige endringer som er verdt å nevne. Den erkekonervative lederen for høyesterett, sheikh Salih bin Mohammad al-Luhaydan som også er kjent for sin fatwa som rettferdiggjør drap på eiere av satellitt-TV, ble tilsidesatt. Den minst like konservative lederen for al-hay'a, sheikh Ibrahim al-Gaith, ble erstattet med en av kongens betrodde menn, rådgiver sheikh Abd al-Aziz al-Humain, fremfor noen fra al-hay'as egne rekker. Både al-Luhaydan og al-Gaith hadde innatt en hard linje mot reformer og ble derfor ansett som en hindring for videre reformer. Kongen utpekte dessuten en ikke-gestlig utdanningsminister, hans svigersønn prins Faysal bin Muhammad, som har gjort seg bemerket for motstanden av den konservative religiøse innflytelsen på utdanningen. Kongen utnevnte også Norah al-Faiz til stillingen som hans vise-utdanningsminister.

Utnevnelsen av Norah al-Faiz som landets første kvinnelige minister har blitt avfeiet som "kosmetisk" og et forsøk på å blidgjøre Washington. Al-Faiz erklærte i forbindelse med den nye stillingen at hun ville jobbe for å "modernisere og utvikle utdanningen uten å rokke ved det grunnleggende", men veldig lite har skjedd hittil. Viseministeren har ingen reell innflytelse på jenteundervisningen i landet og mener selv at noe som gym for jenter i skolene er for tidlig å snakke om i dag.⁷⁸ Utnevnelsen av al-Faiz har likevel en viktig symbolsk betydning og gir sammen med de andre endringene sterke signaler til landets konservative 'ulama'. Det gir også kongen større mulighet til å bane for nye reformer.⁷⁹

---

⁷⁸ "Nura al-Fayez: nadrik mutatallabat al-marhala wa hajm al-mas'uliyya wa tumuhat al-qiyada." *Asharq al-Awsat*. (15.02.09.) <http://www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=507109&issueno=11037> [21.10.10.]

⁷⁹ "Messages of tolerance and modernisation from Abdullah's reshuffle, but sectarian tensions persist". *Gulf States Newsletter*. (Vol. 22, Issue 848. 27.02.09)

3.2.2 Legaliseringen av menneskerettighetsorganisasjoner

I 2004 ble National Society for Human Rights (NSHR) opprettet og er den første ”uavhengige”⁸⁰ menneskerettighetsorganisasjonen i landet. Den består av shuramedlemmer, intellektuelle, offentlige tjenestemenn og kvinner i en egen kvinneavdeling. Året etter opprettet kongen departementet for menneskerettigheter, Human Rights Commission (HRC), som ble gitt myndighet til å føre tilsyn med andre etater for å avdekke eventuelle menneskerettighetsbrudd, men manglende samarbeidsvilje har satt begrensninger på denne rollen. HRC jobber også med individuelle saker, men det er lite tilgjengelig informasjon om deres arbeid,⁸¹ utenom statistikk på type saker eller henvendelser de har fått. NSHR samarbeider med andre internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner og jobber derfor under større press. De har en hjemmeside hvor man kan finne rapporter om menneskerettighetssituasjonen i landet og hva de har klart å oppnå.

NSHR har rettet skarp kritikk mot al-hay’a og deres metoder på bakgrunn av en rekke klager som organisasjonen har fått. I den andre rapporten fra 2008 kommer det frem at fem mennesker har mistet livet i al-hay’a’s varetekt uten at mediene har rapportert om det.⁸² Organisasjonen har også bedt myndighetene om å revurdere deler av wali-systemet,⁸³ som også har møtt stort internasjonalt press. Som kronprins i 2004 åpnet den nåværende kongen for at forretningskvinner kan starte egen bedrift uten samtykke fra en mann og i 2008 utstedte han et dekret som tillater kvinner å bo alene på hotell. I juni 2009 erklærte lederen for HRC i Saudi-Arabia, Bandar al-Iban, at wali-systemet ville oppheves etter anbefaling fra FNs menneskerettighetsråd (UNHRC). Det har frem til i dag ikke blitt gjort noen tiltak i denne retning og saudiske myndigheter krever fortsatt at kvinner kan vise til et skriftlig samtykke når de skal reise, men er ikke like konsekvente når det gjelder arbeid.⁸⁴

---

⁸⁰ Organisasjon blir finansiert av myndighetene, men lederen påstår likevel at den er uavhengig.

⁸¹ Human Rights Watch. *Looser Rein, Uncertain Gain: A Human Rights Assessment of Five Years of King Abdullah’s Reforms in Saudi Arabia*. (USA, 2010) s 7. Tilgjengelig fra: <http://www.hrw.org/node/93161>

⁸² NSHR. *Second Report on the Status of Human Rights in the Kingdom of Saudi Arabia* (2008) s 29-30. Tilgjengelig fra: <http://nshr.org.sa/english/aRightMenuCMS.aspx?mid=30> [20.10.10.]

⁸³ Ibid. s 33

⁸⁴ Human Rights Watch. *Looser Rein, Uncertain Gain: A Human Rights Assessment of Five Years of King Abdullah’s Reforms in Saudi Arabia*. (USA, 2010) s 16. Tilgjengelig fra: <http://www.hrw.org/node/93161> [20.10.10]

NSHR og andre menneskerettighetsorganisasjoner har likevel potensial til å fjerne noen av restriksjonene som er pålagt kvinner, tøyte inn al-hay'a og sette søkelyset på andre menneskerettighetsbrudd som skjer i shariens navn når det ofte handler om patriarkalske tradisjoner og kontroll. NSHR fremmet i fjor forslag om en lov som forbyr og motvirker barneekteskap. Dette skjedde i etterkant av en sak hvor moren til en 12 år gammel jente ba om hjelp til å skille sin datter fra hennes 80 år gamle mann. Dommeren nektet å annullere ekteskapet, fordi han mente at moren ikke hadde rett til å kreve dette på vegne av datteren.⁸⁵

Praksisen med barneekteskap er en omdiskutert sak i det saudiske samfunnet og har sosiale og religiøse aspekter som gjør den vanskelig. Landets 'ulama' har vært splittet i denne saken. De mest konservative av dem som ikke ønsker å "forby det Allah har tillatt" argumenterer for at det ikke finnes noe minstealder nevnt i Koranen og viser til at profeten Muhammad (saw) giftet seg med Aysha da hun var ni år.⁸⁶ Landets høyeste religiøse autoritet, sheikh Abd al-Aziz Al al-Shaykh, er blant de som mener at det er greit for 10-12 åringer å gifte seg. I følge al-Arabiya er justisdepartementet nå i ferd med å utarbeide en lov som forbyr ekteskap av jenter under 17 år og at det vil bli sørget for at vedtaket blir etterfulgt av landets autoriserte sheikher.⁸⁷ Men det er ikke første gang det saudiske samfunnet har fått lignende løfter.⁸⁸

Deres arbeid har likevel klare begrensninger i saker som er eksplisitt nevnt i Koranen, som for eksempel forbudet mot homofili og *hudud*⁸⁹ lovene som domstolene og 'ulama' dømmer på grunnlag av. I et møte med lederen for NSHR, Mufleh al-Qahtani, ble praktiseringen av dødsstraff tatt opp. Jeg benyttet meg av anledningen til å spørre om to spesifikke henrettelser i 2009 hvor to menn, som hadde begått alvorlige forbrytelser, ble henrettet med sverd og deretter korsfestet etter at hodene hadde blitt sydd på kroppen igjen. Al-Qahtani mente at straffen var i henhold til sharia og derfor uproblematisk. På spørsmål om denne type straff er noe som kan diskuteres svarte han at dette temaet var udiskuterbart.⁹⁰

---

⁸⁵ "Zawaj thamanini min tifla yu'id qadiyat "zawaj al-qasirat" lil-wajiha". *Al-Arabiya*. (16.01.10.)

<http://www.alarabiya.net/articles/2010/01/16/97504.html> [22.11.10.]

⁸⁶ Til tross for at det er en utbredt oppfatning, har flere lagt frem historiske bevis på at Aysha ikke kunne ha vært yngre enn 19 år da hun giftet seg.

⁸⁷ "Al-'adl al-su'udiyya tattajih li'isdar qanun bisha'n jawaz al-qasirat ". *Al-Arabiya*. (12. 07.10.)

<http://www.alarabiya.net/articles/2010/07/12/113727.html> [08.10.10.]

⁸⁸ Eman Fahad al-Nafjan.

⁸⁹ Islamsk strafferett. Hudud (arab. grenser) viser til de forbrytelser som i Koranen kalles "Guds grenser". Disse inkluderer tyveri, ekteskapsbrudd, blasfemi og alkoholkonsum for å nevne noen.

⁹⁰ Møte med NSHR sammen med ambassaderåd Paal Bjørnstad november 2009.

3.2.3 Nasjonal- og interreligiøs dialog

Nasjonal dialog-konferansene var noe av det første kong Abdallah tok initiativ til med hensikt å ”femme ytringsfrihet og toleranse” ved å diskutere religiøse forskjeller og andre sensitive tema, blant annet utdanning og årsaken til religiøs ekstremisme. Fra 2003 har mannlige og kvinnelige universitetsprofessorer, intellektuelle og aktivister blitt invitert på møtene. Konferansene har også latt marginaliserte grupper og dissenterer komme til ordet. Liberale reformister og representanter fra sija-minoriteten som i mange år har blitt diskriminert religiøst og økonomisk, har også deltatt. Fra 2003 til 2007 har deltagerne kommet med forslag om valg av medlemmer til majlis al-shura, tiltak mot diskriminering av sjiaer, større rettigheter for kvinner og en rekke andre viktige forslag.⁹¹ I 2008 oppfordret kongen også til dialog mellom muslimer. Det første møtet fant sted i Mekka hvor representanter fra de forskjellige lovskolene innen sunni-islam og sjia-‘ulama’ møttes.⁹²

Noen uoffisielle ‘ulama’ har nektet å delta på disse møtene på grunn av sjiaenes tilstedeværelse.⁹³ Safar al-Hawali er blant de som ikke har lagt skjul på at dette er årsaken til sin fravær på konferansene. Å få ‘ulama’ av begge retninger under samme tak er derfor et fremskritt i seg selv, fordi mange sunni-‘ulama’ og saudiarabere generelt ser på sjia med stor skepsis. Også myndighetene i landet deler denne skepsisen mot landets minoritet som i hovedsak bor i den oljerike øst-provinsen. Sjiaene i Saudi-Arabia har alltid blitt ansett som en potensiell femtekolonne og derfor blitt ekskludert fra viktige stillinger i staten.

Forsøk på å inkludere sjia og dempe deres misnøye må også sees i sammenheng med økende iransk og sjia-innflytelse i Irak. Verbale angrep fra ‘ulama’ på landets sjia-muslimer og deres ‘ulama’ tolereres ikke i like stor grad i dag. Kong Abdallah har slått ned på diskriminerende og hatefulle ytringer av enkelte ‘ulama’, men dette har gått begge veier. I juni i år arresterte myndighetene den saudiske aktivisten Mikhlif bin Dahham al-Shammari etter at han skrev en rekke artikler hvor han kritiserte wahhabi-‘ulama’ for å ha kommet med nedsettende kommentarer om sjia-muslimer og deres religiøse autoriteter.⁹⁴

---

⁹¹ Amr Hamzawy. “The Saudi Labyrinth”. *Beyond the Façade: Political Reform in the Arab World*. Ed. Ottaway & Choucair-Vizoso (Washington DC: Carnegie Endowment for Peace, 2008) s 203.

⁹² Human Rights Watch. *Looser Rein, Uncertain Gain: A Human Rights Assessment of Five Years of King Abdullah’s Reforms in Saudi Arabia*. (USA, 2010) s 38. Tilgjengelig fra: <http://www.hrw.org/node/93161>

⁹³ International Crisis Group. *Can Saudi Arabia reform itself?*. (14.07.04.) [http://www.crisisgroup.org/~media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/Iran%20Gulf/Saudi%20Arabia/CAn%20Saudi%20Arabia%20Reform%20Itself.ashx](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/Iran%20Gulf/Saudi%20Arabia/CAn%20Saudi%20Arabia%20Reform%20Itself.ashx) [24.10.10.]

⁹⁴ HRW. *Saudi-Arabia: Release Rights Activist*. (06.16.10.) <http://www.hrw.org/en/news/2010/06/16/saudi-arabia-release-rights-activist>. [22.11.10.]

Landets sjia kan fremdeles ikke praktisere sine ritualer og feire sine høytider, og blir holdt godt øye med som pilgrimere til Mekka og Medina. I februar 2009 kom sjia-pilgrimer i sammenstøt med al-hay'a på grunn av doktrinære forskjeller i ritualer ved de hellige gravstedene som førte til at sikkerhetsstyrkene grep inn og åpnet ild mot menneskemassen. To ble drept, mens et titalls andre ble arrestert. Hendelsen er blitt filmet og lagt ut på YouTube,⁹⁵ men myndighetene har ikke kommentert saken. Fire sjia-moskeer ble lagt ned ikke lenge etter hendelsen, og fortsatt press fra 'ulama' kan forklare myndighetens motvilje mot å opprette flere sjia-moskeer i øst-provinsen, spesielt i de områdene hvor sunnimuslimene er i flertall som i al-Khobar.⁹⁶ Dette er bare et av flere eksempler på hvordan landets øverste 'ulama' fortsatt bruker sin innflytelse til å påvirke samfunnet i "riktig retning".

3.2.4 Utdanningsreformer

Utdanningssystemet var også blant det første myndighetene lovte å reformere som følge av anklagene om at Saudi-Arabia produserte unge fanatikere som var klare til å gå til jihad mot Vesten. Daværende utdanningsminister Muhammad al-Rashid erklærte våren 2002 at "det er veldig viktig å bruke 11. september-hendelsen til å tjene fellesskapet", men understreket samtidig at den nasjonale læreplanen aldri har oppfordret til ekstreme ideer.⁹⁷

Enkelte vers fra Koranen og overleveringer om profeten Muhammad som kan "misforstås" har blitt fjernet fra pensum. I 2003 ble tekster som oppfordrer til jihad mot alle som ikke fulgte wahhabi-doktrinen forsøkt luket vekk,⁹⁸ men også det som omtaler sjia og kvinner på en negativ måte har blitt tonet ned. Et eksempel på det siste er en paragraf som verken har rot i Koranen eller sunna, men som sier at kvinner, inkludert elevenes mødre, ikke kan ansvarliggjøres fullt ut som voksne. Kvinner trenger derfor å veiledes av deres menn, og hvis ikke, vil de kunne ha veldig negativ innflytelse på alle rundt dem. Denne paragrafen finnes ikke lenger i hadithbøkene for 2009/2010 som tidligere har blitt brukt i undervisningen av gutter i 10. klasse.⁹⁹ I slutten av 2008 bekreftet utdanningsdepartementet at skoleelever ikke lenger ville ha tilgang til de mest ekstreme verkene av Sayyid Qutb, som har vært en viktig

⁹⁵ <http://www.youtube.com/watch?v=MkWz9oaMYo0>

⁹⁶ "Social modernisation, but no retreat on power, opponents say." *Gulf States Newsletter*. (24.07.09. Vol. 33 Issue 858).

⁹⁷ Pascal Ménoret. *The Saudi Enigma*. (New York: Zed Books, 2005) s 201.

⁹⁸ Stig Stenslie. *Saudi-Arabia INC.: Verdens mektigste familiebedrift*. (Oslo: L.S.P. Forlag, 2010) s 55.

⁹⁹ Eman Fahd Al-Nafjan.

inspirasjon for Osama bin Laden. Det har også blitt rapportert at deler av litteraturen til selve Mohammad ibn Abd al-Wahhab ikke lenger er tilgjengelig i skolene.¹⁰⁰ Til tross for disse endringene er 30-40 % av grunnskolepensumet fortsatt religiøse tekster.¹⁰¹

Også i jenteutdanningen har det blitt gjort noen små endringer. I 2002 ble jenteskolene underlagt utdanningsdepartementet i likhet med gutteskolene. Dette skjedde kort etter skolebrannen i Mekka som tidligere nevnt. Krav om at de ansvarlige måtte straffes førte til at lederen for jenteutdanningen, sheikh Murshid al-Murshid, ble fratatt jobben, men det gikk aldri så langt som å ansvarliggjøre verken lederen eller al-hay'a. Prins Nayef var rask med å forsvare al-hay'a og kritiserte pressen for "unøyaktig rapportering". Ikke lenger etter erklærte vise-etterretningssjefen, prins Saud bin Fahd, at etterforskningen av hendelsen viste at al-hay'a ikke hadde gjort noe galt.¹⁰² Sparkingen av al-Murshid og omplasseringen av jenteskolene var likevel et slag i ansiktet til landets 'ulama'. I praksis har det skjedd veldig få endringer i selve utdanningen. Gutter og jenter på samme trinn undervises fortsatt i forskjellige emner og har ulike læreplaner. For å sette ting på spissen er det kun uniformen som har endret seg.¹⁰³

Utdanningsreformer er sammen med reformer som angår kvinners stilling de mest sensitive og har derfor også møtt størst motstand. I 2009 ble King Abdallah University of Science and Technology (KAUST) åpnet på selve nasjonaldagen den 23. september, som i seg selv er et nytt fenomen. Den saudiske nasjonaldagen markerer at landet ble forent av kong Abdulaziz, men ble ikke feiret før kong Abdallah kom til makten, fordi noen av landets fremtredende 'ulama' mente at praksisen var uislamsk. KAUST er det første universitetet med studenter av begge kjønn. Dette skapte selvfølgelig protester blant de konservative, men de mest innflytelsesrike stemmene var fraværende fra debatten. Sheikh Saad bin Nasser al-Shithri, en av de yngste medlemmene i hay'at kibar al-'ulama', brøt denne stillheten og fikk stor oppmerksomhet etter han i et fatwaprogram på Majd TV beskrev *ikhtilat* (det motsatte av kjønnssegregering) på universitetet som "uakseptabelt og en synd". Al-Shithri foreslo også at det skulle opprettes en kommisjon for å holde oppsyn med læreplanene og sørge for at de er i

---

¹⁰⁰ "No great leap forward, but king Abdullah remains committed to reform". Gulf States Newsletter. (02.12.09. Vol. 33 Issue 866).

¹⁰¹ Stig Stenslie. Saudi-Arabia INC.: Verdens mektigste familiebedrift. (Oslo: L.S.P. Forlag, 2010) s 55.

¹⁰² HRW. World Report 2003: Saudi Arabia. Tilgjengelig fra: <http://www.hrw.org/wr2k3/mideast6.html> [10.10.10]

¹⁰³ "Education in KSA". Saudiwoman's Weblog. (24.10.10.) <http://saudiwoman.wordpress.com/> [25.10.10.]

samsvar med sharia.¹⁰⁴ KAUST er nemlig ikke underlagt utdanningsdepartementet, men oljeselskapet ARAMCO. Al-hay'a har heller ikke adgang til campus hvor studentene kan omgås fritt og kvinner slipper å dekke seg til med abaya.

Motreaksjonen var rask og kom fra liberale i en rekke aviser i form av angrep og anklager rettet personlig mot al-Shithri og de konservative generelt for å stikke kjepper i hjulet til landets utvikling. Kongens svarte med å sparke al-Shithri. Ikke lenge etter benyttet imamen av Mekka, Sheikh Abd al-Rahman al-Sudais, fredagsbønnen for å erklære sin støtte til KAUST og kongen. Han advarte mot de som ”skaper tvil” og oppfordret folk til å ”stå samlet bak lederen som jobber dag og natt for *ummahs* (det muslimske fellesskapets) velferd ”.¹⁰⁵

Åpningen av KAUST ble ansett som det første nederlaget for de konservative på lenge og ble derfor tatt godt i mot av de som ønsker endring. Ahmed al-Omran er en av de som ønsker sosiale og politiske reformer, men var lite begeistret for åpningen av KAUST hvor majoriteten av studentene er utlendinger. Al-Omran påpekte at det finnes andre slike ”bobler” som ARAMCO i Dammam hvor kvinner ikke trenger å bruke abaya og kan kjøre bil, i tillegg til de mange compoundene i landet hvor vestlige og andre utlendinger bor. Det kom også frem at han ikke ser på dette som en seier for de liberale, men for kongen.¹⁰⁶

---

¹⁰⁴ “Jadal hawl tasrih al-Shithri ‘an jami‘at al-malek ‘Abdallah” [Islam Online](http://www.islamonline.net/servlet/Satellite?c=ArticleA_C&cid=1254573291010&pagename=Zone-Arabic-News/NWALayout). (03.10.09.) Tilgjengelig fra: http://www.islamonline.net/servlet/Satellite?c=ArticleA_C&cid=1254573291010&pagename=Zone-Arabic-News/NWALayout [08.11.10.]

¹⁰⁵ “Sudais: Kaust a radiant center for knowledge” [Saudi Gazette](http://www.saudigazette.com.sa/index.cfm?method=home.regcon&contentID=2009101151194). Tilgjengelig fra: <http://www.saudigazette.com.sa/index.cfm?method=home.regcon&contentID=2009101151194> [30.11.09.]

¹⁰⁶ Intervju på ambassaden 11.11.09.

3.2.5 Juridiske reformer

Det første steget mot juridisk reform ble ikke tatt før i 2007, men er til gjengjeld blitt beskrevet som noen av de viktigste reformene kongen har gjort hittil. Det begynte med en omfattende restrukturering av domstolsapparatet for å modernisere det tidligere systemet. Høyesterett ble splittet i to kamre og antall klageinstanser ble utvidet fra to til en i hver av landets tretten provinser, noe som vil kunne bidra til mer rettferdige høringer og hindre tilståelser som fremkommer under tvang.¹⁰⁷ Også de lavere domstolene har blitt reorganisert i spesialiserte domstoler for sivil, kriminal og kommersielle saker.

I 2008 ble 7 millioner saudiske riyal satt av til trening og ansettelse av nye dommere. Det er et presserende behov for kvalifiserte dommere som i dag ikke utgjør mer enn tusen, et veldig beskjedent tall i forhold til antall innbyggere i landet.¹⁰⁸ For å kunne møte dette behovet ble det åpnet for at studenter ved jussfakultetene også kunne bli dommere. Tidligere har det vært forbeholdt studenter fra shariafakultetene, i hovedsak fra Riyadh og al-Qasim. I februar i år ble det vedtatt en ny lov som tillater kvinner å praktisere som advokater etter at det i 2007 ble mulig for kvinner å studere juss, en av flere studieretninger som tidligere var forbeholdt menn. Imidlertid gjelder visse restriksjoner i forhold til type saker de kan bistå sine kvinnelige klienter med.¹⁰⁹

Frem til 2007 ble nye dommere utnevnt av kongen etter anbefaling av 11 høyesterettsdommere. De hadde stor påvirkning på utvelgelsen som var en intern og lukket prosess. Utvelgelsen foregikk ved at de ”nominerte” kandidater som de mente var verdige en slik stilling, ofte basert på familienavn og stedstilhørighet, fremfor på meritter og personlig egnethet. Dette er grunnen til at de fleste dommerne kommer fra de mest konservative områdene i landet, Riyadh og al-Qasim. Høyesterettsdommerne kan fortsatt i dag komme med anbefalinger, men kongen trenger ikke lenger å ta hensyn til disse.¹¹⁰ Dette begrenser dommernes uavhengighet og autoritet til fordel for kongen.

---

¹⁰⁷ Human Rights Watch. Looser Rein, Uncertain Gain: A Human Rights Assessment of Five Years of King Abdullah's Reforms in Saudi Arabia. (USA, 2010) s 35. Tilgjengelig fra: <http://www.hrw.org/node/93161>

¹⁰⁸ Estimert til 27 millioner.

¹⁰⁹ Human Rights Watch. Looser Rein, Uncertain Gain: A Human Rights Assessment of Five Years of King Abdullah's Reforms in Saudi Arabia. (USA, 2010) s 34. Tilgjengelig fra: <http://www.hrw.org/node/93161>

¹¹⁰ Ida'at. Al-Arabiya TV. Intervju med Abd al-Aziz al-Qasim 04.11.07. Tilgjengelig på YouTube: <http://www.youtube.com/watch?v=-xYSIAiyZ3o&feature=related>

I april i år tok kongen det lengste steget da han fikk 'ulama's velsignelse til kodifisering av sharialovene,¹¹¹ og i mai bekreftet justisminister Mohammed al-Eissa at høyesterett hadde godkjent forslaget. Kong Abdallah skal angivelig ha bedt om en vurdering i saken allerede i 2005,¹¹² men dommerne i høyesterett har hatt en god grunn til å utsette dette forslaget med tanke på at en kodifisering kan undergrave deres autoritet ytterligere. Dommerne har hittil hatt en utfordret posisjon og autoritet, og muligheten for å få en etterprøvd og rettferdig dom veldig liten. I november 2009 ble en libanesisk programleder dømt til døden av en domstol i Medina for "trolldom på TV". Det ble anket til lagmannsretten i Mekka som fant at det var ikke lagt frem tilstrekkelig bevis, men dødsdommen ble likevel opprettholdt.

Kodifiserte lover vil kunne hindre at dette skjer i fremtiden og dessuten legge begrensninger på al-hay'a som har trakassert og arrestert unge mennesker for deres klesstil. Tidligere i år arresterte al-hay'a ti jenter i Dammam med den begrunnelse at jentene var kledd i "emo-stil".¹¹³ Slike lover kan derfor være noe av det mest effektive for å begrense 'ulama's makt og innflytelse over det juridiske og sosiale. Utarbeidelsen av en *majallah* (sivillov) kan ta flere år, og selv da er det ingen garanti for at det vil danne grunnlaget for presedens for hvordan domstolene skal dømme.

Noe som kan være verdt å nevne er at kongen ved flere anledninger har blandet seg i opp i domsavgjørelser og saker som har fått stor oppmerksomhet nasjonalt og internasjonalt. I 2007 grep kongen inn og opphevet en dom på 6 måneders fengsel og 200 piskeslag mot en 19 år gammel jente fra sjia-minoriteten i Qatif,¹¹⁴ og i 2009 benådet han en kvinnelig journalist som ble dømt til 60 piskeslag, fordi hun deltok i et TV-programmet hvor en mannlig gjest begynte snakke om sitt sexliv.¹¹⁵ I april i år stoppet kongen også henrettelsen av den libanesiske mannen som nevnt ovenfor etter press fra menneskerettsorganisasjoner.

---

¹¹¹ "Sharia codification plans divide Saudi clerics". *Gulf States Newsletter*. (23.04.09. Vol. 34 Issue 875)

¹¹² Saudi Arabia: Codified Sharia could benefit business." *Zawaya*. (26.08.10.)
<http://www.zawaya.com/story.cfm/sidZAWYA20100826075952/Saudi%20Arabia:%20Codified%20Sharia%20could%20benefit%20business> [25.10.10.]

¹¹³ Human Rights Watch. *Looser Rein, Uncertain Gain: A Human Rights Assessment of Five Years of King Abdullah's Reforms in Saudi Arabia*. (USA, 2010) s 37. Tilgjengelig fra: <http://www.hrw.org/node/93161> [22.10.10.]

¹¹⁴ Mubarak, E. "Abdullah Pardons Qatif Girl". *Arab News*. (08.12.07.) Tilgjengelig fra: <http://www.arabnews.com/?page=1&section=0&article=104767> [12.10.10.]

¹¹⁵ "'Afu malaki 'anha ba'd hukum bijaldiha sittin jalda". *Al-Arabiya* (26.10.09.)
<http://www.alarabiya.net/articles/2009/10/26/89284.html> [22.10.10.]

Til tross for at kongen har valgt å overkjøre retten flere ganger har han hevdet at det ikke har noe med mangel på tillit å gjøre, men i forbindelse med den siste dommen skal kong Abdallah ha sagt at det er på tide for saudiske myndigheter å bli med i den internasjonale bevegelsen for å avskaffe dødsstraff.¹¹⁶ En kodifisering av sharia vil ikke bare legge begrensninger på dommerne, men også på kongen og hans muligheter til å intervensere på denne måten. Det sies at prins Nayef har reservasjoner mot dette. Det har også enkelte deler av sahwa-bevegelsen. Al-Awdah er en mer ivrig støtter av kongens liberalisering, mens al-Hawali er kjent for å være mer konservativ i sine holdninger.¹¹⁷ Det gjenstår derfor å se i hvilken grad og hvordan dette vil bli implementert.

Grunnleggende reformer i al-nizam al-'asasi er en forutsetning for videre juridiske reformer. Under et foredrag ved Det islamske universitet i Medina i oktober i år, sa justisministeren al-Eissa at utviklingen i rettsvesenet ikke har rokket ved grunnlaget, ”som uten tvil er Boken og sunna - kilden til landets stolthet og identitet”. Han reserverte seg også mot å beskrive endringene som har skjedd som ”reforming av rettsvesenet”.¹¹⁸

3.2.6 Reformering av hay'at kibar al-'ulama'

I forbindelse med omrokkingen av majlis al-shura i 2009 ble seks medlemmer av den eldre garde byttet ut og erstattet med representanter fra andre *madhhaber* (lovskoler). Shafi'i, Maliki og Hanafi ansees som mindre konservative enn Hanbali-lovskolen som representerer en sterk bokstavgro tolkning av Koranen, og er Saudi-Arabias offisielle lovskole.

Sjiaene følger sin egen skole og religiøse autoriteter (*marja'iyaa*). Det har blitt brukt som argument for at det ikke vil blitt tatt opp sjia-'ulama' i hay'at kibar al-'ulama'. Den innflytelsesrike imamen av Mekka, sheikh Adil al-Kalbani, har avvist krav om å inkludere sjia-'ulama' på dette grunnlaget i et intervju med arabisk BBC. Han brukte også denne anledningen til avfeie dem som ”kjettere”.¹¹⁹ Det har også blitt gitt utrykk for et noe fiendtlig syn mot 'ulama' fra andre lovskoler, fordi er for ”liberale” i visse religiøse spørsmål, men de

---

¹¹⁶ "Iqaf tanfidh hukum al-i'dam bihaq saher qanat shahrazad 'Ali Sibati fi al-Su'udiyya wa zawjatuhu tasta'jid birahmat khadem al-haramayn al-sharifayn li'khla' sabilihi". *News-sa*. (03.04.10.) Tilgjengelig fra: <http://www.news-sa.com/snews/1204--q-q-.html> [09.11.10.]

¹¹⁷ "Sharia codification plans divide Saudi clerics". *Gulf States Newsletter*. (23.04.10. Vol. 34, Issue 875).

¹¹⁸ "D. al-'isa: al-tatwir lann yamuth al-thawabet wa 80 % min al-'intiqadat al-gharbiyya tanthirat mujhifa wa tasawwurat khati'a". *Al-Riyadh*. (28.10.10.) Tilgjengelig fra: <http://www.alriyadh.com/2010/10/28/article571937.html> [09.10.10.].

¹¹⁹ "Sunni cleric opposes Shia entry to Ulemaa council". *Gulf States Newsletter*. (15.05.09. Vol. 33, Issue 853)

nye medlemmene er kjent for å være konservative. Dessuten vil Hanbali-lovskolen fortsatt være grunnlaget fatwaene deres baseres på, og det er lite sannsynlig at det vil trekkes inn lover fra de andre lovskolene.

I midten av august i år utstedte kongen et dekret som slår fast at kun medlemmene i hay'at kibar al-'ulama' har myndighet til å utarbeide fatwa. Det siste året har det kommet en rekke kontroversielle, og i mange tilfeller motstridende fatwaer, av både offisielle og uoffisielle 'ulama' på TV og internett. En av de mest omdiskuterte sakene er ikhtilat. Det finnes mange som deler al-Shithris mening om at dette er en synd. Blant de mest uttalte motstanderne er sheikh Abd al-Rahman al-Barrak som tilhører den eldre generasjonen og står kongefamilien nært. Sheikhen er kjent for sine kontroversielle fatwaer, men klarte likevel å sjokkere mange da han utstedte en dødsfatwa over de "frafalne" som ønsker å tillate ikhtilat i skolene og på jobb.¹²⁰ Det finnes også mer moderate 'ulama' som ikke ser på dette som problematisk så lenge det foregår innenfor en profesjonell sammenheng. Dette skaper ikke bare forvirring blant folk, men rammer også kongens universitet på en indirekte måte.

For å "løse" dette problemet med ikhtilat oppfordret sheikh Abd al-Muhsen al-Obeikan kvinner å gi brystmelk til sine mannlige kolleger. I islam er det slik at barn som blir ammet av samme kvinne blir "ammesøsken" og kan derfor ikke gifte seg med hverandre. På denne måten mente al-Obeikan at kvinner og menn kunne "bli i slekt" og dermed omgås uten frykt for å bryte Guds lov.¹²¹ Dette provoserte mange og skapte protester langt utenfor Saudi-Arabia i den muslimske verden. Al-Obeikan er en av kongens øverste rådgivere og hans uttalelser var derfor også en ydmykelse for kongen.

Den nye loven øker kongens kontroll over slike kontroversielle fatwa og ethvert brudd vil kunne straffes med fengsel. Den nye loven øker også kongens kontroll over hay'at kibar al-'ulama' og hvilke fatwaer de utsteder, da ingen nye fatwaer kan utstedes uten hans godkjenning først, men medlemmene selv har avvist slike påstander. Det hevdes at kong Abdallahs intensjon er å organisere utstedelsen av fatwa som i det siste har gått helt ut av kontroll og at dette er noe de har håpet og ventet på i lang tid, nettopp for å hindre

---

¹²⁰ Walaa Hawari. "Fatwa seeking death for gender mixing shocks society. *Arab News*. (26.02.10.) <http://arabnews.com/saudi Arabia/article22586.ece> [22.10.10.]

¹²¹ "Al-hay'a tahtajj 'ala fatwa al-'ubaikan". *Elaph*. (27.05.10.) <http://www.elaph.com/Web/opinion/2010/5/564958.html> [22.10.10.]

”avvikende” meninger og få slutt på ”svartemarkedet” for fatwa som har oppstått i de siste årene.¹²²

Det er ikke vanskelig å forstå hvorfor hay’at kibar al-‘ulama’ har ønsket denne nye loven velkommen. Det gir medlemmene større makt og prestisje i forhold til andre offisielle og uoffisielle ‘ulama’. De har lenge blitt utfordret på sin stilling, men i dag er det kun deres fatwaer som er gyldige. Mange tidligere publiserte fatwaer har blitt fjernet fra de forskjellige hjemmesidene etter at den nye loven trådte i kraft. Noen forsøker å omgå de nye reglene ved å endre overskriften fra ”fatwa” til ”råd” for å unngå å bli blokkert av CITC som står for internettensuren i landet.¹²³ Sett fra en annen side kan en slik ordning også svekke hay’at kibar al-‘ulama’ og deres legitimitet hvis den gjennomsnittlige saudiaraberen forstår dette som en knebling av ‘ulama’s makt. Yaqub al-Bahsin i hay’at kibar al-‘ulama’ bruker dette som argument for at det ikke handler om å overstyre hay’at kibar al-‘ulama’, men å hindre kaos.¹²⁴

Forbudet gir også kongen større handlingsrom til å presse på videre reformer og tie radikale ‘ulama’, både offisielle og uoffisielle, til taushet. Sheikh Yusuf al-Ahmad var den første til å ”glemme seg” da han på et TV-program oppfordret folk til å boikotte Hyper Panda, fordi matbutikken hadde planer om å ansatte kvinner bak kassene. Sheikhen beskrev dette som et ”amerikansk prosjektet og påtvunget vestliggjøring” som det må settes en stopper for. Sheikh al-Ahmad ble irettesatt av landets høyeste autoritet og bedt om å avstå fra å gi uautoriserte fatwa.¹²⁵

Et annet motiv som etter min mening er mye viktigere, er å forhindre fatwaer som ikke er i overensstemmelse med kongefamiliens politikk. I etterkant av den amerikanske invasjonen av Irak i 2003 signerte 26 ‘ulama’, inkludert al-Awdah og al-Hawali, et åpent brev til det irakiske folk hvor de oppfordret irakerne til å føre jihad mot den amerikanske okkupasjonsmakten.¹²⁶ Dette oppmuntret også hundrevis av unge saudiere til å dra til nabolandet for å føre hellig krig med sine brødre. Dette var ikke bare skadelig for USAs soldater i Irak, men også en indirekte

---

¹²² “Shar‘iyyun: la suq sawda’ lil-fatwa wa al-qarar al-malaki tanzim wa laysa haymana”. *Al-Arabiya*. (27.08.10.) <http://www.alarabiya.net/articles/2010/08/27/117794.html#> [23.10.10.]

¹²³ “Mashayekh su‘udiiyyun yatahayalun ‘ala al-fatwa wa yasammunaha istisharat”. *Al-Arabiya*. (09.10.10.)

¹²⁴ *Wajh al-sahafa* med Dawud al-Shiryān på al-Arabiya TV (27.08.10.)

¹²⁵ “Yusuf al-Ahmad: al-ta‘amul ma‘ matajer wazzafat sayyidat bimihnat kashir muharram” *Al-Arabiya*. (24.08.10.) <http://www.alarabiya.net/articles/2010/08/24/117440.html> [23.10.10.]

¹²⁶ “Bayan al-su‘udiiyyun al-26 hawl al-‘iraq: mawqif niha’l ‘amma mahatta fi al-tariq?” *Asharq al-Awsat*. (12.02.04.) <http://www.aawsat.com/details.asp?section=45&article=265236&issueno=9481> [23.10.10.]

kritikk av alliansen med USA. Slike fatwaer vil ikke lenger være mulig å utstede uten å risikere å havne i fengsel.

3.2.7 *Hay'at al-amr bil-ma'ruf wal-nahy 'an al-munkar*

Al-hay'a er de som håndhever 'ulama's tolkning av sharia og straffer de som bryter den. Deres arbeid er derfor en viktig indikasjon på 'ulama's makt og innflytelse. Det er mye som tyder på at al-hay'a i dag har mindre innflytelse og ikke minst prestisje. Det har blitt rapportert om flere hendelser hvor mutaww'a har blitt angrepet fysisk og verbalt, også av kvinner!¹²⁷ De mange restriksjonene på samfunnet har blitt myket opp og kjønnssegregeringen praktiseres ikke like strengt. I 2008 fikk al-hay'a ikke lov å gå inn i familieseksjonen i restaurantene og i fjor kunne saudiske familier for første gang gå sammen til den årlige Janadriyah-festivalen som handler om å synliggjøre saudisk kulturarv. Tidligere var festivalen i hovedsak rettet mot menn, men det ble satt av et par ”kvinnedager”.

Al-hay'a fortsetter å patruljere gatene og har fortsatt en sterk tilstedeværelse ved kulturelle arrangement og andre steder som trekker mange mennesker for å forhindre ”mingling”, men er langt mer forsiktige og reserverte.¹²⁸ Saudiske kvinner kan i dag gå på kjøpesenter uten å bli trakassert hvis de ikke dekker til ansiktet med *niqab*, mens mange vestlige og utenlandske kvinner velger å gå uten *tarha* på håret, men bruker det som sjal i tilfelle de skulle støte på en mutawwa' eller to. I løpet av 9 måneder opplevde jeg å bli tilsnakket to ganger for å ikke dekke til håret. Den ene gangen hadde mutawwa'en følge av en politimann.

Frem til 2006 hadde al-hay'a nærmest ubegrenset myndighet til å arrestere, avhøre og holde personer mistenkte for ”umoralske brudd” under deres varetakt. I dag er slik at de ikke lenger har lov til å arrestere personer uten politimyndighet. Dette sørger for at de som blir funnet skyldige eller mistenkte blir sendt videre til avhør på politistasjonen, ikke i al-hay'as kontorer.¹²⁹ I 2007 opprettet al-hay'a en juridisk avdeling som regulerer deres virksomhet og

---

¹²⁷ ”Saudi woman beats up Hai'a staffer”. *Saudi Gazette*.

<http://www.saudigazette.com.sa/index.cfm?method=home.regcon&contentID=2010051772598> [23.10.10.]

¹²⁸ Eman Fahad al-Nafjan.

¹²⁹ ”Saudi Morality Police under Pressure”. *Carnegie Endowment for International Peace*. (19.06.07.)
<http://www.carnegieendowment.org/arb/?fa=show&article=20910> [23.10.10.]

sørger for at deres medlemmer forholder seg til lover og regler, men også for å forsvare al-hay' i eventuelle rettssaker og søksmål som har vært et økende problem i de siste årene.¹³⁰

Al-hay'a skaper likevel fortsatt frykt hos mange og de fleste, spesielt jenter og kvinner, ønsker å unngå konfrontasjon med deres medlemmer. På en annen side opplever al-hay'a mindre toleranse fra deler av befolkningen, noe som gjenspeiler seg i større kritikk i avisene som følge av at myndighetene i dag tillater større presse- og ytringsfrihet.¹³¹ Frykt for negativ omtale i avisene er en av årsakene til deres endrede atferd og at folk i større grad tør å utfordre al-hay'a.

Siden 2008 har det blitt arrangert "comedy shows" i Riyadh, Jeddah og al-Khobar hvor over 90 prosent av publikum er saudiarabiske gutter og jenter som trosser al-hay'as restriksjoner for å bli underholdt av verdenskjente og lokale stand-up komikere. I følge arrangøren Peter Howard- Lees har de hittil unngått problemer med al-hay'a, fordi de velger å holde arrangementene på private steder hvor mutaww'a ikke har adgang. Disse showene kunne likevel aldri ha funnet sted uten tillatelse fra myndighetene. Peter unngikk å svare på spørsmål om de søkte tillatelse fra myndighetene på forhånd, eller om de fikk noe støtte fra kongelige.

Al-hay'a har vært under sterkt press utenfra og blitt kåret til å være blant fem av "verdens mest upassende offentlige etater".¹³² Det har også gått rykter om al-hay'as avskaffelse, men i en pressekonferanse i 2003 beroliget prins Nayef al-hay'a og deres tilhengere om at "Saudi-Arabia er et muslimsk land. Al-hay'a vil derfor være tilstede, så lenge islam er tilstede på jorden".¹³³ Mye tyder på at prins Nayef ikke har endret sitt syn på al-hay'as rolle i landet. I juni 2009 erklærte han at al-hay'a utfyller sikkerhetsstyrkene og motsatt. Hvis medlemmer av al-hay'a gjør noe feil vil de få samme behandling som personer i sikkerhetsstyrkene.¹³⁴

---

¹³⁰ "Hay'at al-'amr bil ma'ruf tanshi' idara qanuniyya lil-difa' 'an 'anasirha wa tuhadidd mutahadithan i'lamiyann bismiha". *Asharq al-Awsat*. (11.06.07.) <http://www.alriyadh.com/2010/02/02/article495017.html> [24.10.10.]

¹³¹ Human Rights Watch. *Looser Rein, Uncertain Gain: A Human Rights Assessment of Five Years of King Abdullah's Reforms in Saudi Arabia*. (USA, 2010) s 24. Tilgjengelig fra: <http://www.hrw.org/node/93161> [22.10.10.]

¹³² "The World's most Inappropriate Government Agencies". *Foreign Policy*. (15.04.10.) http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/04/15/the_world_s_most_inappropriate_government_agencies?page=full [23.10.10.]

¹³³ Saudisk UD <http://www.mofa.gov.sa/Detail.asp?InSectionID=4010&InNewsItemID=35032>

¹³⁴ "Nayef bin Abdulaziz backing the mutawa". *Gulf States Newsletter*. (10.07.09. Vol. 33, Issue 857)

Al-hay'a har eksistert før opprettelsen av Saudi-Arabia og er nært knyttet til landets historie. Avskaffelsen av al-hay'a er derfor utenkelig. Kong Abdallah har også sagt nei til å avskaffe al-hay'a, men innsett behovet for reformering av al-hay'a for å endre på deres negative image. Etableringen av en egen avdeling for menneskerettigheter i begynnelsen av 2010 og opprettelsen av en høyskole for å utdanne rekrutter til al-hay'a, styrker al-hay'a fremfor å svekke det. De nye endringene legger kanskje noen begrensninger på medlemmene, men legitimerer også deres arbeid og setter det innenfor "lovlige rammer". Al-hay'a har fortsatt den viktige oppgaven med å opprettholde sosial kontroll.

Al-hay'a fikk i fjor for første gang adgang til de private strendene i Jeddah og arresterte mange saudiske gutter og jenter som ikke hadde forventet mutaww'as besøk. Denne tillatelsen ble gitt av prins Nayef som er kjent for å være en av deres støttespillere. De fikk også stoppet fremvisningen av den saudiske komedien Menahi etter at den ble vist i en rekke byer, inkludert den konservative hovedstaden Riyadh. Dette har blitt beskrevet som et forsiktig forsøk på å innføre kino i landet etter 30 år. Al-hay'a sørget også for at den årlige Jeddah filmfestivalen som har blitt holdt siden 2006 ble kansellert i siste liten, etter sterkt press fra landets øverste 'ulama'.¹³⁵ Dette reiser spørsmålet om hvor langt kan denne reformprosessen kan gå.

---

¹³⁵ "Ulemaa influence". Gulf States Newsletter. (24.07.09. Vol. 33, Issue 858).

Kapittel 4: Reformenes grenser

Reformene i Saudi-Arabia utgjør ikke et klart formulert program med en definert målsetting, men en rekke endringer som har ført til større åpenhet i det svært lukkede saudiske samfunnet.¹³⁶ Reformene har ført til en politisk åpning, men utfordrer på ingen måte maktfordelingen i landet som er konsentrert på få hender i Al Saud.¹³⁷ Parallelt med reformene har det, under dekke av ”kampen mot terror”, blitt slått ned på aktivister som har krysset den røde streken i sine krav om demokratiske reformer.

Når det kommer til sosiale reformer, mener Thomas Hegghammer at regimet er villig til å gå langt i å liberalisere samfunnet.¹³⁸ Kong Abdallahs korte tid ved makten har vært preget av noen vesentlige endringer. Det saudiske samfunnet nyter i dag større ytrings- og mediefrihet enn noensinne.¹³⁹ De liberale avisenes negative fokus på al-hay’a siden 2002 har ført til at medlemmene i større grad vokter sin maktbruk for å unngå ytterligere kritikk. I en rapport som ble presentert til majlis al-shura den 26. oktober innrømmer al-hay’a at de har redusert sin aktivitet med 19 prosent i frykt for medieomtale.¹⁴⁰

Det er likevel også grenser for de sosiale reformene, selv om de ikke er like klare som for de politiske reformene. Reformen innen utdanning og det som angår kvinners stilling og sjia-minoriteten er blant de mest sensitive. Det er derfor også disse reformene det har vært størst motstand mot og hvor det har skjedd minst utvikling siden reformprosessen startet i 2002. For å nyansere bildet er det viktig å nevne at utdanningsreformene ikke bare har skapt misnøye blant konservative ‘ulama’, men også majoriteten av landets intellektuelle, inkludert de mest liberale av dem, har avvist vestlig innblanding i landets utdanningssystem og læreplaner.¹⁴¹

---

¹³⁶ Carnegie Endowment for International Peace. What does “Reform” mean in Saudi Arabia. (27.07.10.) http://www.carnegieendowment.org/arb/?fa=show&article=41286&utm_source=Arab+Reform+Bulletin&utm_medium=email&utm_campaign=7a2b6882a5-ARB+Weekly+%28English%29 [29.10.10.]

¹³⁷ Amr Hamzawy. “The Saudi Labyrinth”. Beyond the Façade: Political Reform in the Arab World. Ed. Ottaway og Choucair-Vizoso (Washington DC: Carnegie Endowment for Peace, 2008) s 204.

¹³⁸ Møte med Thomas Hegghammer 14.10.10.

¹³⁹ Human Rights Watch. Looser Rein, Uncertain Gain: A Human Rights Assessment of Five Years of King Abdullah’s Reforms in Saudi Arabia. (USA, 2010) s 24-27. Tilgjengelig fra: <http://www.hrw.org/node/93161> [22.10.10.]

¹⁴⁰ ”Hay’at al-’amr bil ma’ruf wal nahy ‘an al-munkar ta’tarif bi’inkhifadh nashatiha binisbat 19 fi al-mi’a bisabab khisyatiha min ’an tanal wasa’il al-i’lam minha wa min afradiha”. News-sa. (26.10.10.)

<http://www.news-sa.com/snews/2418-----19-----html> [29.10.10.]

¹⁴¹ Pascal Ménoret. The Saudi Enigma. (New York: Zed Books, 2005) s 198.

Myndighetene har lovet å fjerne wali-systemet, men saudiske kvinner pålegges fortsatt de samme restriksjonene og kjøreforbudet, som ikke er religiøst begrunnet, har heller ikke blitt opphevet. Hensynet til 'ulama' veier mer enn kvinnerettigheter og det er derfor lite sannsynlig at det vil bli fremmet nye reformer som forbedrer kvinners stilling i landet. Til tross for kongens initiativ om interreligiøs dialog, økte diskrimineringen av sjia i 2009, ifølge Human Rights Watch.¹⁴²

Kongens beslutning om å begrense utstedelsen av fatwa til hay'at kibar al-'ulama' gir kongen større handlingsrom til å presse gjennom videre reformer, men medlemmenes første fatwa i etterkant av det kongelige dekretet gir ingen grunn til optimisme. Ikke lenger etter at sheikh Yusuf al-Ahmad ble satt på plass av stormuftien for sin fatwa om å boikotte matbutikken som ville ansette kvinner, overrasket muftien Al al-Shaykh med en fatwa som slår fast at det er *haram* (forbudt) for kvinner å jobbe på steder der det er ikhtilat.¹⁴³ Det har dermed blitt satt en endelig strek for debatten om kvinners arbeid.

På en annen side tror jeg kongen vil vise større vilje til å presse gjennom andre sosiale reformer som er nødvendige og i landets økonomiske interesse. Dette gjelder de juridiske reformene med hovedsiktemål å tiltrekke utenlandske investorer som hittil ikke har hatt incentiver til å starte business i Saudi-Arabia på grunn av manglende forutsigbarhet og treg saksgang. Verdensbanken rangerte Saudi-Arabia som nummer 138 i kategorien "håndhevelse av kontrakter" i 2009.¹⁴⁴ En kodifisering av sharialovene og opprettelsen av spesialiserte domstoler kan skape mer forutsigbarhet for næringslivet og få fart i sakene. Det er derfor større sannsynlighet for at kongen vil tvinge gjennom videre reformer for å opprettholde velferdsstaten og bekjempe sosiale utfordringer som kan føre til politisk turbulens. En saudisk kvinnelig tigger i gaten er mer skadelig for kongefamiliens legitimitet enn en kvinne bak kassen.

---

¹⁴² Den norske ambassade i Riyadh. <http://www.al-norwige.org.sa/Norsk/Land--og-reiseinformasjon/saudiarabia/fakta/Naringslivets-samfunnsansvar/#f>

¹⁴³ Rima al-Mukhtar. "Saudis shocked by fatwa banning women cashiers". *Arab News*. (01.11.10.) <http://arabnews.com/saudiarabia/article177726.ece> [25.01.11.]

¹⁴⁴ The World Bank. *Doing Business 2010*. <http://www.doingbusiness.org/data/exploreconomies/saudi-arabia> [01.10.10.]

Landets offisielle 'ulama' har vist seg å være nokså pragmatiske og lojale gjennom hele denne reformperioden, men fortsatt støtte til Al Sauds styre er ikke ubetinget og gjelder i den grad kongefamilien opprettholder sin del av pakten som har vært kilden til 'ulama's makt og kongefamiliens religiøse legitimitet. Det er likevel ikke sikkert at kongefamilien er like avhengig av denne støtten i dag, da det er mulig å hente støtte hos mer reformvennlige predikanter og andre uoffisielle 'ulama'.

På en annen side er offisielle og uoffisielle 'ulama's støtte, eller mangel på støtte, ikke alltid relevant for folks subjektive oppfatning av kongefamiliens legitimitet. Dessuten har moderate islamister, reformister og kvinner utfordret 'ulama's konservative tolkninger av Koranen for å rettferdiggjøre krav om reformer og argumenterer på en måte som gjør de vanskelig for konservative 'ulama' å avfeie dem som "sekulære". Selv om hay'at kibar al-'ulama' har nå fått monopol på å tolke sharia, vil det aldri være et hinder for kongen hvis han føler seg sterk nok, vil tvinge gjennom reformer. En annen mulighet er å styrke alliansen med den profesjonelle eliten vis-à-vis de religiøse. Teknokrater var overrepresentert allerede i den første rådgivende forsamlingen og hele 60 prosent av medlemmene var utdannet ved vestlige universiteter.¹⁴⁵

Det er tegn på at kongen ønsker å skape et nytt fundament for kongefamiliens styre i folket og forsøk på å fremme saudisk nasjonalisme. Den saudiske nasjonaldagen har siden 2005 dratt tusenvis av mennesker som vil vise sin patriotisme ut i gatene, også kvinner har bokstavelig talt vært synlige med sine grønne abayaer. Bilparader, tradisjonell *al-'ardha* dans og fyrverki har vært en del av feiringene, men også uprovosert hærverk til flere millioner riyal.¹⁴⁶ Det siste kan settes i sammenheng med manglende nasjonalfølelse og ansvarsfølelse, spesielt hos den unge befolkningen for eget land, men også mangel på arenaer hvor de legitimt kan ytre sine meninger. Det skal mer til enn festivaler som Janadriyah for å fremme en nasjonal identitet. Det må starte i skolene og fremheves over den islamske identiteten for å inkludere sjiaene og andre minoriteter.

---

¹⁴⁵ Madawi al-Rasheed. *A History of Saudi Arabia*. (New York: Cambridge, 2002) s 174.

¹⁴⁶ "Rioters caused huge losses, Alkhobar businessmen claim". *Arab News*. (27.09.09.) Tilgjengelig fra: <http://archive.arabnews.com/?page=1&section=0&article=126786&d=27&m=9&y=2009> [12.10.10.]

Jeg tror ikke at kongefamilien er forberedt til å utfordre grunnlaget til kongedømmets politiske system og den religiøse dynamikken som har sørget for landets stabilitet.¹⁴⁷ Det er i denne sammenheng viktig å ikke glemme bakgrunnen for reformene. Reformprosessen som startet i 2002 har i følge teorien til hensikt å styrke kongefamilien og fremme stabilitet i en periode med indre og ytre press på reformer. Kongen nyter uten tvil større popularitet og støtte i befolkningen enn sin forgjenger. Dette kan delvis tilskrives hans reforminitiativ som har innfridd noen forventninger hos folk. USAs press på reformer avtok raskt etter 2007.¹⁴⁸ Det kan ha sammenheng med at al-Qaidas kampanje i den arabiske halvøya siden 2006 har koket bort og utgjør i dag ingen stor trussel mot kongefamilien.¹⁴⁹ Reformene har vært et viktig ledd i å normalisere forholdet til USA som fortsatt garanterer for landets nasjonale sikkerhet. Den nye våpenavtalen mellom landene verdt 60 milliarder dollar, og som vil strekke seg over 15-20 år, tyder på at forholdet er tilbake til normalen.¹⁵⁰ Mye av motivasjonen for reformene er derfor borte.

Implikasjonene av dette er at reformene ikke bare nærmer seg slutten, men at den positive sosiale utviklingen i Saudi-Arabia og reformene som mangler institusjonell forankring fort kan reverseres når kronprins Salman, eventuelt prins Nayef kommer til makten. Den mektige ”trioen” har latt seg overtale av kong Abdallahs liberalisering, fordi reformene hittil ikke har påvirket deres stilling på noen måte. Dessuten vil kongefamilien søke å opprettholde den posisjonen som passer USA best, nemlig status quo og fortsatt stabilitet.

En reversering av reformene vil ikke være en lett sak nå som det saudiske samfunnet har fått smaken på reformer.¹⁵¹ Reformisme gir forventninger om at noe skal skje. Saudierne forventer derfor nye reformer, hvis ikke vil folk bli misfornøyde med kongefamilien,¹⁵² men det finnes i dag ingen sterk opposisjon som kan utfordre og tvinge regimet til å fortsette med sin liberaliseringsagenda og til å introdusere nye reformer.

---

¹⁴⁷ ”Social modernisation, but no retreat on power, opponents say”. Gulf States Newsletter. (24.07.09. Vol. 33, Issue 858).

¹⁴⁸ Human Rights Watch. Looser Rein, Uncertain Gain: A Human Rights Assessment of Five Years of King Abdullah's Reforms in Saudi Arabia. (USA, 2010) s 5. Tilgjengelig fra: <http://www.hrw.org/node/93161> [22.10.10.]

¹⁴⁹ Møte med Thomas Hegghammer 14.10.10.

¹⁵⁰ Alexander Winger. ”USA selger våpen til Saudi-Arabia for 355.000.000.000”. Nettavisen. (20.10.10.) <http://www.nettavisen.no/nyheter/article3010087.ece> [31.10.10.]

¹⁵¹ Thomas Hegghammer.

¹⁵² Stig Stenslie. Saudi-Arabia INC.: Verdens mektigste familiebedrift. (Oslo: L.S.P. Forlag, 2010) s 92.

Konklusjon

Reformprosessen som startet i 2002 kan best forstås som et resultat av indre og ytre press, hvor hensikten har vært å gi inntrykk av endring uten å påvirke maktfordelingen og kongefamiliens posisjon. Noen av de viktigste ”reformene” eller endringene har vært styrkingen av majlis al-shura, legaliseringen av menneskerettsorganisasjoner, lanseringen av dialog-konferansene, utdanningsreformer og juridiske reformer, men mer substansielle reformer har så langt uteblitt.¹⁵³

Parallelt med reformene har kongen tøylet inn landets ‘ulama’, noe som gjenspeiler seg i en større liberalisering av samfunnet og større makt til kongen. Kong Abdallah nyter også større popularitet nasjonalt og internasjonalt for å ha demonstrert reformvilje. Det er mindre press på Saudi-Arabia til å gjennomføre reformer og forholdet til USA som fikk seg en knekk i 2001 er i dag mer enn normalisert. Det er derfor lite sannsynlig at kongen vil introdusere nye reformer som kan støte konservative ‘ulama’, da hensikten med reformene synes å være oppnådd.

Videre reformer med hensyn til landets økonomiske velferd kan være nødvendig, men kongen har vist mindre vilje til å presse på reformer innen utdanning og til å gi kvinner og minoriteter større rettigheter. Det er også tegn på at den positive utviklingen er allerede i ferd med å reverseres for kvinner og sjia-muslimene. Motstanden har kommet fra innflytelsesrike ‘ulama’ med støtte fra den konservative blokken i kongefamilien som setter landets nasjonale sikkerhet høyest.

Reformprosessen fra 2002 og frem til i dag kan uten tvil beskrives som en periode hvor ‘ulama’ har fått mindre innflytelse og prestisje. Men de har fortsatt stor makt over det juridiske, utdanning og det sosiale, og vil fortsatt spille den viktige rollen med å legitimere og opprettholde den rådende politiske orden.

---

¹⁵³ Stig Stenslie. Saudi-Arabia INC.: Verdens mektigste familiebedrift. (Oslo: L.S.P. Forlag, 2010) s 91.

Litteraturliste

Bøker

Al-Rasheed, Madawi. A History of Saudi Arabia. (New York: Cambridge, 2002).

Al-Rasheed, Madawi. Contesting the Saudi State: Islamic Voices from a New Generation. (New York, Cambridge University Press, 2007).

Cleveland, William L. A History of the Modern Middle East. 3rd ed. (USA: Westview Press, 2004).

DeLong-Bas, Natana J. Wahhabi Islam: From Revival and Reform to Global Jihad. (New York: Oxford University Press, 2004).

Hegghammer, Thomas. Jihad in Saudi Arabia: Violence and Pan-Islamism since 1979. (New York: Cambridge University Press, 2010).

Lacey, Robert. Inside the Kingdom: Kings, Clerics, Modernists, Terrorist and the Struggle for Saudi Arabia. (USA: Penguin Group, 2010).

Long, Reich & Gasiorowski (Ed.). The Government and Politics of Middle East and North Africa. (Westview Press: USA, 2007).

Luciani, Giacomo & Hazem Beblawi. The Rentier State. (London: Croom Helm, 1987).

Ménoret, Pascal. The Saudi Enigma. (New York: Zed Books, 2005).

Niblock, Tim. Saudi Arabia: Power, Legitimacy and Survival. (London: Routledge, 2006).

Ottaway, Marina & Julia Choucair-Vizoso (Ed.) Beyond the Façade: Political Reform in the Arab World. (Washington DC: Carnegie Endowment for Peace, 2008).

Selvik, Kjetil og Stig Stenslie. Stabilitetens pris: stat og politikk i Midtøsten. (Bergen: Fagbokforlaget, 2007).

Stenslie, Stig. Elite Integration and Stability in the House of Sa'ud. (PhD-Dissertation. Oslo: Faculty of Political Science, University of Oslo, 2009).

Stenslie, Stig. Saudi-Arabia INC.: Verdens mektigste familiebedrift. (Oslo: L.S.P. Forlag, 2010).

Rapporter

HRW. Looser Rein, Uncertain Gain: A Human Rights Assessment of Five Years of King Abdullah's Reforms in Saudi Arabia.(2010).

Tilgjengelig fra: <http://www.hrw.org/node/93161> [25.11.10.]

NSHR. Second Report on the Status of Human Rights in the Kingdom of Saudi Arabia (2008). Tilgjengelig fra: <http://nshr.org.sa/english/aRightMenuCMS.aspx?mid=30> [25.11.10.]

HRW. World Report 2003: Saudi Arabia.

Tilgjengelig fra: <http://www.hrw.org/wr2k3/mideast6.html> [25.11.10.]

International Crisis Group. Can Saudi Arabia reform itself? (2004). Tilgjengelig fra: [http://www.crisisgroup.org/~media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/Iran%20Gulf/Saudi%20Arabia/Can%20Saudi%20Arabia%20Reform%20Itself.ashx](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/Iran%20Gulf/Saudi%20Arabia/Can%20Saudi%20Arabia%20Reform%20Itself.ashx) [25.11.10.]

HRW. Saudi-Arabia: Release Rights Activist. (06.16.10.). Tilgjengelig fra: <http://www.hrw.org/en/news/2010/06/16/saudi-arabia-release-rights-activist>. [25.11.10.]

Artikler i tidsskrifter

“Messages of tolerance and modernisation from Abdullah's reshuffle, but sectarian tensions persist”. Gulf States Newsletter. (27.02.09. Vol. 22, Issue 848).

”Sunni cleric opposes Shia entry to Ulemaa council”. Gulf States Newsletter. (15.05.09. Vol. 33, Issue 853).

”Nayef bin Abdulaziz backing the mutawa”. Gulf States Newsletter. (10.07.09. Vol. 33, Issue 857).

”Social modernisation, but no retreat on power, opponents say.” Gulf States Newsletter. (24.07.09. Vol. 33, Issue 858).

”Ulemaa influence”. Gulf States Newsletter. (24.07.09. Vol. 33, Issue 858).

“No great leap forward, but king Abdullah remains committed to reform”. Gulf States Newsletter. (02.12.09. Vol. 33, Issue 866).

”Sharia codification plans divide Saudi clerics”. Gulf States Newsletter. (23.04.10. Vol. 34, Issue 875).

“What does “Reform” mean in Saudi Arabia?”. Arab Reform Bulletin. (27.07.10.)

Tilgjengelig fra:

http://www.carnegieendowment.org/arb/?fa=show&article=41286&utm_source=Arab+Reform+Bulletin&utm_medium=email&utm_campaign=7a2b6882a5-ARB+Weekly+%28English%29 [25.11.10.]

“Saudi Morality Police under Pressure”. Arab Reform Bulletin. (19.06.07.) Tilgjengelig fra:

<http://www.carnegieendowment.org/arb/?fa=show&article=20910> [25.11.10.]

“The World’s most Inappropriate Government Agencies”. Foreign Policy. (15.04.10.)

Tilgjengelig fra:

http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/04/15/the_world_s_most_inappropriate_government_agencies?page=full [25.11.10.]

Arabiske avisartikler

”Hay’at kibar al-‘ulama’ bil-su‘udiyya tu‘arrif al-‘irhab wa tajarrimhu fi fatwa tarikhyya” .

Al-Arabiya. (14.04.10.) Tilgjengelig fra:

<http://www.alarabiya.net/articles/2010/04/13/105747.html> [25.11.10]

“Al-‘amira ‘Adila tatahadath ‘an al-ikhtilat wa zawaj al-qasirat wal-fisbuk”. Al-Arabiya.

(11.02.10.) <http://www.alarabiya.net/articles/2010/02/11/100069.html> [25.11.10.]

“Nura al-Fayez: nadrik mutatallabat al-marhala wa hajm al-mas’uliyya wa tumuhat al-qiyada.” Asharq al-Awsat. (15.02.09.)

<http://www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=507109&issueno=11037> [25.11.10.]

“Zawaj thamanini min tifla yu‘id qadiyat ”zawaj al-qasirat” lil-wajiha”. Al-Arabiya. (16.01.10.) <http://www.alarabiya.net/articles/2010/01/16/97504.html> [25.11.10.].

“Al-‘adl al-su‘udiyya tattajih li-’isdar qanun bisha’n jawaz al-qasirat “. Al-Arabiya.

(12. 07.10.) <http://www.alarabiya.net/articles/2010/07/12/113727.html> [25.11.10.]

”Afu malaki ‘anha ba‘d hukum bijaldiha sittin jalda” Al-Arabiya (26.10.09.) Tilgjengelig fra:

<http://www.alarabiya.net/articles/2009/10/26/89284.html> [25.11.10.]

“Iqaf tanfidh hukum al-i‘dam bihaq saher qanat shahrazad ‘Ali Sibati fi al-Su‘udiyya wa zawjatuhu tastanjid birahmat khadem al-haramayn al-sharifayn li’khla’ sabilihi”. News-sa. (03.04.10.) Tilgengeligi fra: <http://www.news-sa.com/snews/1204--q-q-.html> [25.11.10.]

“D. al-‘isa: al-tatwir lan yamuth al-thawabet wa 80 % min al-‘intiqaat al-gharbiyya tanthirat mujhifa wa tasawwurat khata’i”. Al-Riyadh. (28.10.10.) Tilgengeligi fra: <http://www.alriyadh.com/2010/10/28/article571937.html> [25.11.10.]

“Al-hay’a tahtajj ‘ala fatwa al-‘Ubaikan”. Elaph. (27.05.10.) Tilgengeligi fra: <http://www.elaph.com/Web/opinion/2010/5/564958.html> [25.11.10.]

“Shar‘iyyun: la suq sawda’ lil-fatwa wa al-qarar al-malaki tanzim wa laysa haymana”. Al-Arabiya. (27.08.10.) Tilgengeligi fra: <http://www.alarabiya.net/articles/2010/08/27/117794.html#> [25.11.10.]

“Mashayikh su‘udiyyun yatahayalun ‘ala al-fatwa wa yasammunaha istisharat”. Al-Arabiya. (09.10.10.)

“Yusuf al-Ahmad: al-ta‘amul ma‘ matajer wazzafat sayyidat bimihnati kashir muharram”. Al-Arabiya. (24.08.10.) Tilgengeligi fra: <http://www.alarabiya.net/articles/2010/08/24/117440.html> [25.11.10.]

“Bayan al-su‘udiyyun al-26 hawl al-‘iraq: mawqif niha’i ‘amma mahatta fi al-tariq?” Asharq al-Awsat. (12.02.04.) Tilgengeligi fra: <http://www.aawsat.com/details.asp?section=45&article=265236&issueno=9481> [25.11.10.]

“Hay’at al-amr bil-ma‘ruf tanshi’ idara qanuniya lil-difa‘ ‘an ‘anasirha wa tuhadidd mutahadithan i‘lamiyann bismiha”. Asharq al-Awsat. (11.06.07.) Tilgengeligi fra: <http://www.alriyadh.com/2010/02/02/article495017.html> [25.11.10.]

”Hay’at al-‘amr bil-ma‘ruf wal-nahy ‘an al-munkar ta‘tarif bi’inkhifadh nashatiha binisbat 19 fi al-mi’a bisabab khishyatiha min ‘an tanal wasa’il al-i‘lam minha wa min afradiha”. News-sa. (26.10.10.) Tilgengeligi fra: http://www.news-sa.com/snews/2418-----19-----_.html [25.11.10.]

Engelskspråklige avisartikler

Iman Al-Khattaf. "Saudi Looks into Possible Ministry for Women's Affairs". Asharq al-Awsat. (27.09.10.) Tilgjengelig fra: <http://www.asharq-e.com/news.asp?section=6&id=22474> [25.11.10.]

"Sudais: Kaust a radiant center for knowledge" Saudi Gazette. Tilgjengelig fra: <http://www.saudigazette.com.sa/index.cfm?method=home.regcon&contentID=2009101151194>

Saudi Arabia: Codified Sharia could benefit business." Zawaya. (26.08.10.) Tilgjengelig fra: <http://www.zawya.com/story.cfm/sidZAWYA20100826075952/Saudi%20Arabia:%20Codified%20Sharia%20could%20benefit%20business> [25.10.10.]

Mubarak, E. "Abdullah Pardons Qatif Girl". Arab News. (08.12.07.) Tilgjengelig fra: <http://www.arabnews.com/?page=1&section=0&article=104767> [25.11.10.]

Walaa Hawari."Fatwa seeking death for gender mixing shocks society. Arab News. (26.02.10.) Tilgjengelig fra: <http://arabnews.com/saudiarabia/article22586.ece> [25.11.10.]

"Saudi woman beats up Hai'a staffer". Saudi Gazette. Tilgjengelig fra: <http://www.saudigazette.com.sa/index.cfm?method=home.regcon&contentID=2010051772598> [25.11.10.]

Rima al-Mukhtar. "Saudis shocked by fatwa banning women cashiers". Arab News. (01.11.10.) <http://arabnews.com/saudiarabia/article177726.ece> [25.01.11.]

"Rioters caused huge losses, Alkhobar businessmen claim". Arab News. (27.09.09.) Tilgjengelig fra: <http://archive.arabnews.com/?page=1&section=0&article=126786&d=27&m=9&y=2009> [25.11.10.]

Andre artikler

“Jadal hawl tasrih al-Shithri ‘an jami‘at al-malek ‘Abdallah” Islam Online. (03.10.09.)

Tilgjengelig fra:

http://www.islamonline.net/servlet/Satellite?c=ArticleA_C&cid=1254573291010&pagename=Zone-Arabic-News/NWALayout [25.11.10.]

Alexander Winger. ”USA selger våpen til Saudi-Arabia for 355.000.000.000”. Nettavisen. (20.10.10.) <http://www.nettavisen.no/nyheter/article3010087.ece> [31.10.10.]

TV

Intervju med Madawi al-Rasheed på al-Hiwar TV. Tilgjengelig fra YouTube:

<http://www.youtube.com/watch?v=q2kiiATwcGk&feature=related>

Wajh al-sahafa med Dawud Al-Shiryan. Al-Arabiya TV. 27.08.10.

Ida’at. Al-Arabiya TV. Intervju med Abdulaziz al-Qasim 04.11.07. Tilgjengelig fra

YouTube: <http://www.youtube.com/watch?v=-xYSIAiyZ3o&feature=related>

Hjemmesider

Al-ifta <http://www.alifta.net/>

Hay’at al-’amr bil-mar’uf wal nahy ‘an a- munkar <http://www.pv.gov.sa/Pages/default.aspx>

CIA Factbook <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sa.html>

Wali ‘amri ‘adra bi ‘amri http://www.waluamree.com/waly_amree.html

Kingdom of Saudi Arabia, Ministry of Foreign Affairs.

<http://www.mofa.gov.sa/Detail.asp?InSectionID=4010&InNewsItemID=35032>

Den norske ambassade i Riyadh <http://www.al-norwige.org.sa>

The World Bank <http://www.doingbusiness.org/data/exploreconomies/saudi-arabia>